

”JOS AIKUINEN TULIS VÄHÄ SILITTÄMÄÄN JA OLIS SIINÄ KOKO YÖN – EIKÄ LÄHTIS MINNEKÄÄN”

Vuorohoito lapsen kokemana

Anniina Norola
Janika Taipalus

Opinnäytetyö
Lokakuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) NOROLA, Anniina TAIPALUS, Janika	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 01.10.2012
	Sivumäärä 71 + 14	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi "JOS AIKUINEN TULIS VÄHÄ SILITTÄMÄÄN JA OLIS SIINÄ KOKO YÖN – EIKÄ LÄHTIS MINNEKÄÄN" Vuorohoito lapsen kokemana		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo		
Toimeksiantaja(t) Perheet 24/7-tutkimushanke, "Lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7-taloudessa"		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda lapsen ääni kuuluviin, ja lapsen osallisuuden kunnioittaminen oli työn lähtökohta. Opinnäytetyön aiheena oli selvittää lasten kokemuksia vuorohoidon arjesta seitsemän päiväkodin arjesta nousseen pääteeman avulla. Opinnäytetyö linkittyy osaksi Suomen Akatemian rahoittamaa Perheet 24/7 – tutkimushanketta, jota hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikkö. Hankkeessa mukana ovat myös Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteiden laitos sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Hankkeen tarkoituksena on selvittää lasten sosioemotionaalista hyvinvointia ja lapsiperheen arkea 24/7- taloudessa Suomessa, Hollannissa ja Iso-Britanniassa.</p> <p>Työelämän rakenteelliset muutokset ovat heijastuneet väistämättä lasten ja lapsiperheiden arkeen ja hyvinvointiin. Vanhempien epätyypillisten työaikojen vaikutuksesta on syntynyt tarve lasten ilt-, yö- ja viikonloppuhoidolle. Vuorohoidon haasteena on päiväkotiarjen rikkonaisuus, ihmissuhteiden suuri vaihtuvuus sekä elämänrytmin ennakoimattomuus. Vuorohoito on yhä vähän tutkittu päivähoiton muoto, ja erityisen vähän sitä on tutkittu korostaen lapsen kokemusta vuorohoidon arjesta. Opinnäytetyön tarkoitus oli kysyä lapsilta itseltään, mitkä tekijät tukevat ja mitkä heikentävät heidän sosioemotionaalista hyvinvointiaan vuoropäiväkodissa.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimus toteutettiin erään vuoropäiväkodin lapsiryhmissä helmi-maaliskuussa 2012, ja kohdejoukko koostui 23:sta 3-5-vuotiaasta lapsesta. Haastattelumuotoina käytettiin yksilö- ja parihaastatteluja, joiden tukena toimivat kuvamateriaali sekä piirtäminen. Lasten haastatteluissa korostui vertaisten ja leikin tärkeys, päiväkodin aikuisten läsnäolo, omaehtoinen toiminta sekä kodin merkitys. Vuorohoidon erityispiirteiden, yöhoidon, rooli näyttäytyi vahvana lasten kokemusmaailmassa. Näiden teemojen sisältä nousivat lasten kokemaa hyvinvointia tukevat ja heikentävät tekijät vuoropäiväkodissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Vuorohoito, lapsen kokemuksellisuus, lapsen sosioemotionaalinen hyvinvointi, lapsen osallisuus ja kuuleminen		
Muut tiedot		

Author(s) NOROLA, Anniina TAIPALUS, Janika	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 01102012
	Pages 71 + 14	Language Finnish
		Permission for web publication (x)
Title "IF AN ADULT CAME AND CUDDLED ME A BIT AND WOULD JUST BE THERE THE WHOLE NIGHT - AND WOULDN'T GO ANYWHERE " The night-and-day care from children's point of view		
Degree Programme Degree program in Social services		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo		
Assigned by Families 24/7-research project. "Children's socio-emotional wellbeing and the family's everyday life in a 24/7 household"		
Abstract <p>The goal in the Bachelor's Thesis was to give the voice to children, and the basis of the work was to respect their participation. The topic of the thesis was to examine children's experiences of their everyday life in night-and-day care with seven different themes arising from the kindergarten's everyday life. The thesis is part of the Families 24/7 research project, which is administrated by the School of Health and Social Studies Jyväskylä University of Applied Sciences. The project is fund by Academy of Finland. In addition, the Faculty of Education in the University of Jyväskylä and the National Institute for Health and Welfare is part of the research project. The object of the project is to study children's socio-emotional wellbeing and the everyday life of families with children in 24/7 day-care in Finland, Netherlands and the UK.</p> <p>The structural changes in working life have inexorably reflected on children's and their families everyday life and wellbeing. Because of the atypical working times of parents, the need for children's evening, night and weekend care has emerged. The challenge of night-and-day care is the indented everyday life in kindergartens, the changing of human relationships and the unforeseeable rhythm of life. Night-and-day care is still one very rarely studied model of day care, and especially few studies have been conducted with a focus on the child's experiences of the everyday life in night-and-day care. The object of the thesis was to ask the children themselves, which factors supported and which impaired their socio-emotional wellbeing in night-and-day care.</p> <p>The thesis was a qualitative study, and theme interviews were used as the data collection method. The study was carried out in the Night-and-day care kindergarten in February-March 2012. The target group consisted of 23 children, aged from 3 till 5 years. The interview methods were individual and pair interviews, supported by picture materials and drawing. In the children's interviews the importance of playing and friends were highlighted, the presence of adults in the kindergarten, spontaneous action and the significance of home. The role of the special feature of this care form, the night care, had a major role big in the children's world. According to the children's experiences, the supporting and impairing factors of wellbeing came from within these themes in the night-and-day care kindergartens.</p>		
Keywords Night-and-day care, experience of children, children's socio-emotional wellbeing, the participation and listening of the child		

SISÄLTÖ

1	HYVINVOIVA LAPSI 24/7- ARJEN KESKELLÄ	3
2	VUOROHOITO VARHAISKASVATUKSESSA.....	4
2.1	VUOROHOITOA SÄÄTELEVÄT LAIT JA ASIAKIRJAT	5
2.2	SUOMALAINEN VUOROHOITO YHTEISKUNNAN MUUTOKSESSA.....	7
2.3	PERHEET 24/7 – TUTKIMUSHANKE.....	8
3	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN HYVINVOINTI	12
3.1	3-5- VUOTIAAN LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS	12
3.2	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALISEN KEHITYKSEN HAASTEET JA TUKEMINEN VUOROPÄIVÄKODISSA	16
4	LAPSEN OSALLISUUS	19
4.1	LAPSEN OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA.....	21
4.2	LAPSEN OSALLISUUDEN HAASTEET JA TUKEMINEN VUOROPÄIVÄKODISSA	23
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	25
5.2	LAADULLINEN TUTKIMUS.....	26
5.3	TUTKIMUKSEN KOHDEJOUKKO	27
5.4	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ TEEMAHAASTATELU.....	31
5.5	AINEISTON ANALYYSI.....	35
5.6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	36
5.7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	39
6	TUTKIMUSTULOKSET JA TULOSTEN TARKASTELUA	42
6.1	TULO – JA LÄHTÖTILANTEET VUOROPÄIVÄKODISSA	42
6.2	VUOROPÄIVÄKODIN ARKI VERTAISRYHMÄN KANSSA	45
6.3	VUOROPÄIVÄKODIN ARKI AIKUISTEN KANSSA	50
6.4	ILTA JA YÖ VUOROPÄIVÄKODISSA.....	54

6.5	KIVAT JA IKÄVÄT TILANTEET JA ASIAT VUOROPÄIVÄKODISSA.....	58
6.6	UNELMIEN PÄIVÄ VUOROPÄIVÄKODISSA.....	61
7	POHDINTA	63
7.1	YHTEENVETO.....	63
7.2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUKSEN ARVIOINTIA	67
7.3	LOPUKSI	70
	LÄHTEET.....	72
	LIITTEET	77
	LIITE 1. LUPA VANHEMMILTA / HUOLTAJILTA.....	77
	LIITE 2. TUTKIJOIDEN ESITTELY PÄIVÄKODIN ILMOITUSTAULUILLE	79
	LIITE 3. TEEMAHAASTATELUN RUNKO	79
	LIITE 4. KUVAMATERIAALI HAASTATELUN TUkena	80
	LIITE 5. YKSILÖHAASTATELUSSA KÄYTETTY KUVAMATERIAALI	83
	LIITE 6. KAHDEN LAPSEN TUOTOKSET PARIHAASTATELUSSA.....	84
	LIITE 7. VALOKUVIA HAASTATELUYMPÄRISTÖSTÄ	85
	 KUVIOT	
	KUVIO 1. Perheet 24/7 – viitekehys	11
	 TAULUKOT	
	TAULUKKO 1. Lapsen hyvinvointia tukevia ja heikentäviä tekijöitä vuorohoidossa lapsen kokemana	66

1 HYVINVOIVA LAPSI 24/7- ARJEN KESKELLÄ

Otsikon sitaatti ”Jos aikuinen tulis vähä silittämään, ja olis siinä koko yön – eikä lähtis minnekään” on haastattelemamme neljävuotiaan tytön ajatus siitä, millainen olisi unelmayö vuoropäiväkodissa. Tämä kuvastaa hyvin opinnäytetyömme aihetta, vuorohoittoa lapsen kokemana: miten lapsi kokee, ajattelee ja tuntee, mistä hän pitää, mistä ei pidä ja mitä hän toivoo vuorohoidossa.

Vuoden 2010 lopulla Suomessa kunnallisen päivähoidon vuorohoidossa oli 14 650 lasta. Tämä on 7 % kunnallisessa päivähoidossa olevista lapsista. (Lasten päivähoito 2010 – Kuntakyselyn osaraportti.) Tulevaisuudessa vuorohoidon osuus päivähoitopalveluissa tulee todennäköisesti kasvamaan yhä kiihtyvän elinkeinoelämän ja valloillaan olevan kulutuskulttuurin myötä - perinteistä vuorotyötä unohtamatta. Näin ollen on perusteltua olla kiinnostunut siitä, miten 24/7- yhteiskunta lastenhoitojärjestelyineen vaikuttaa lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin nyt ja tulevaisuudessa. Suomalaista vuorohoittoa on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän, ja päivähoitoa koskevissa kirjallisuuslähteissä vuorohoitto suorastaan loistaa poissaolollaan. Varhaiskasvatusta koskevat teokset käsittelevät päivähoitoa kattavasti, mutta vuorohoittoon liittyy sellaisia erityispiirteitä, joihin pelkkä tietous ”normaalista” päivä-päivähoidosta ei yllä. Osaltaan selitys vuorohoidosta löytyvän tiedon vähyyteen löytyy päivähoito-laista, sillä nykyinen päivähoitolaki ei määrittele vuorohoittoa kuin muutamilla monitulkintaisilla pykälillä. Varsinainen lainsäädäntö ja valtakunnalliset linjaukset vuorohoidosta puuttuvat.

Vuorohoidon tärkeitä asiantuntijoita ovat lapset, jotka elävät osana tätä yhteiskunnan sanelemaa epäsäännöllistä arkea. Erityisen vähän tietoa lapsen hyvinvoinnista on hankittu kuitenkin heiltä itseltään. Meillä heräsi kiinnostus selvittää erityisesti lapsen näkökulmaa vuorohoidon arjesta; vaihtuvista vertaissuhteista ja henkilökunnasta, ilta- ja yöhoidosta sekä ylipäätään siitä, mikä lisää heidän hyvinvointiaan vuorohoidossa ja vähentääkö jokin asia sitä. Opinnäytetyömme pyrkimyksenä on tuoda lapsen ääni

kuuluviin selvittämällä vuorohoidon yhteyksiä lapsen kokemaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Saimme mahdollisuuden kohdata 23 vuorohoidon arjen asiantuntijaa heidän omassa kasvuympäristössään vuoropäiväkodissa. Järjestimme lapsille tilan ja aikaa kertoa ajatuksistaan, kokemuksistaan sekä toiveistaan heidän sen hetkestä näkökulmastaan.

Opinnäytetyöllämme haluamme omalta osaltamme tehdä vuorohoitoa näkyvämmäksi ja korostaa lapsen kokemuksen ainutlaatuisuutta. Iloksemme huomasimme, että viime vuosina kiinnostus lapsen kuulemisesta päivähoidon laadun arvioijina on alkanut lisääntyä myös vuorohoidon näkökulmasta. Aiheesta löytyi jo jonkin verran tutkimuksia, joihin tutustuimme ja pääsimme hyödyntämään niitä omassa työssämme. Perheet 24/7 – hanke, johon oma opinnäytetyömme integroituu, on myös osoitus siitä, että lapsen ja perheiden hyvinvoinnista ollaan yhä kiinnostuneempia. Se on hyvä esimerkki siitä, kuinka eri kohderyhmiä sekä kansainvälistä vertailua hyödyntäen, voidaan hankkia monipuolisesti tietoa laadukkaamman vuorohoidon saavuttamiseksi.

2 VUOROHOITO VARHAISKASVATUKSESSA

Vuorohoito tarkoittaa lapsen hoitoa arkisin klo 18–06 välisenä aikana sekä viikonloppuhoitoa. Vuorohoitoa tarjotaan sekä yksityisenä että kunnallisena päivähoitopalveluna ja sitä voidaan kunnasta riippuen toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäiväkodissa. Nämä vuorohoitopaikat ovat vaihtelevasti auki: osa paikoista tarjoaa myöhäistä iltahoitoa ja aikaista aamuhoitoa ja osa on auki ympäri vuorokauden. Vuoropäiväkodin toiminta tapahtuu samoissa raameissa, kuin päiväkodissa yleensä, mutta sen epätypillinen aukiolo tuo siihen omat erityispiirteensä. Vuorohoidon pedagogiikassa pyritään huomioimaan lapsen yksilöllinen rytmi sekä vireystila, ja esiopetus järjestetään lapsiryhmän ja lasten hoitoaikojen mukaisesti.

(Ollanketo 2012.) Tässä tutkimuksessa vuorohoitoa käsitellään ympärivuorokautisen päiväkodin näkökulmasta.

Vuorohoitoa tarjotaan niille lapsille, joiden vuorohoidon tarve on säännöllinen eli subjektiivinen päivähoito-oikeus ei koske vuorohoitoa. Oikeus vuorohoitoon määrittyy vanhempien työstä tai opiskelusta aiheutuvan tarpeen mukaan, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että lasten hoitoajat määrittyvät vanhempien työaikojen mukaan. Usein vuorohoidossa olevan lapsen vanhemmat työskentelevät epäsäännöllisinä työaikoina, jolloin lapsen hoitojärjestelyt eivät onnistu tavallisessa päiväkodissa. Hoitoajat pyritään kuitenkin järjestämään siten, että ne turvaavat lapselle mahdollisimman säännöllisen päivärytmin ja riittävät yöunet. Vanhemman vapaa-, loma- ja sairaslomapäivinä ei lapselle tarjota vuorohoitoa, millä pyritään takaamaan myös lapselle vapaita päiviä. (Jyväskylän vuorohoidon linjaukset 2011.)

Suomalainen yhteiskunnan ylläpitämä vuorohoitojärjestelmä on poikkeuksellinen, kun asiaa katsotaan maailmanlaajuisesti. Hannuniemi viittaa Anmeen ja Segaliin (2003), joiden mukaan epätyypillisinä aikoina lastenhoitoa tarjotaan lähinnä Japanissa, jossa on jo 1980-luvulta lähtien toimineet lasten yöhoitoyksiköt. Samassa tutkimuksessa viitataan myös De Schipperiin ja muihin (2003), joiden mukaan myös Hollannissa on alettu tarjota joustavampaa päivähoitoa. Hannuniemi nostaa kuitenkin esille, että muualla maailmassa vuorohoidon ei niinkään oleteta sisältävän varhaispedagogista funktiota, vaan sen hoidollinen merkitys korostuu. Suomalaisen vuorohoidon vahvuus onkin se, että siinä yhdistyvät nämä molemmat. (Hannuniemi 2011, 13–14.)

2.1 Vuorohoitoa säätelevät lait ja asiakirjat

Tulevaa varhaiskasvatustalua on ryhdytty uudistamaan vuodelta 1973 peräisin olevan päivähoitolain pohjalta. Lakiuudistusta työstävän työryhmän suunnitelmien mukaan

uuden varhaiskasvatustalain lakiesitys tullaan antamaan keväällä 2014, ja se tulee astumaan voimaan aikaisintaan vuonna 2015. Monet varhaiskasvatuksen asiantuntijat ja ammattilaiset toivovat uuden lain päivittävän raamit laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Mahdollisia muutoksia on tapahtumassa muun muassa lapsiryhmien kokoihin ja henkilöstön kelpoisuuteen liittyen. Vilkasta keskustelua käydään myös subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta; Komi esittää artikkelissaan laskelmia 70 miljoonan euron säästöistä, joihin päästäisiin luopumalla subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon, ja markkinoimalla sen sijaan osapäivähoidon mahdollisuutta. (Komi 2012, 16–18.)

Komi tuo tekstissään myös esille, kuinka vuonna 1973 voimaan tullut päivähoitolaki on rakennettu vastaamaan työelämän tarpeita. Lakia kootessa ei ole huomioitu tarpeeksi sitä, kuinka tärkeänä varhaiskasvatus tulisi nähdä lapsen kehitykselle ja oppimisille. (Komi 2012, 16.) Seretin tuo esiin oleellisen näkökulman lakimuutokseen lapsen tasolta. Lapset viettävät suuren osan valvellaoloajastaan päiväkodeissa, ja on mahdotonta ajatella lasten odottavan, että muutokset tapahtuvat ehkä sitten seuraavalla vaalikaudella. Lapset tarvitsevat laadukasta hoitoa ja kasvatusta tänään. (Seretin 2012, 24–25.) Vuorohoitoa linjaavat pääsääntöisesti samat lait ja säädökset kuin varhaiskasvatusta ja päivähoitoa yleensä. Vuorohoito kuitenkin eroaa tavallisesta päivähoitosta siinä määrin, että sen erityispiirteet kuten ympärivuorokautinen aukiolo vaativat erillisiä ohjeita ja säädöksiä. Erillinen vuorohoitoa koskeva lainsäädäntö sekä valtakunnalliset linjaukset vuorohoidon suhteen kuitenkin toistaiseksi puuttuvat. Myöskään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei ole mainittu erikseen vuorohoitoa (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005).

Nykyisessä päivähoitolaissa on viittauksia ympärivuorokautisen hoidon järjestämiseen. Siinä esimerkiksi määritellään, että päivähoito on tarjottava lapselle jatkuva hoito ”sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan” (Päivähoitolaki 36/1973, 2 §:n 2. momentti). Laissa on myös kohtia, jotka ovat ristiriidassa vuorohoidon järjestämisen kanssa, kuten asetus siitä, että lapsen hoitoaika saa yleensä jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa. (Päivähoitoasetus 16.3.1973/239, 4§).

Tämä asetus ei sellaisenaan kuitenkaan sovi vuorohoidon arkeen, sillä lapsen hoitajakso voi yhtäjaksoisesti kestää huomattavasti pidempään. Palviainen viittaakin Pro gradu-tutkielmassaan Alilaan (2004), jonka mukaan yhteisiä linjauksia vuorohoitoon kaivataan valtakunnallisesti. Tarkennusta tarvitaan erityisesti vuorohoidon ryhmäkoon, hoitotuntien määrään, maksuihin, tilastointiin ja siihen, kenellä on oikeus vuorohoitoon. Nykyisellään vuorohoidon järjestäminen on kuntien vastuulla ja sitä koskevat toimintaohjeet ja – muodot vaihtelevat kunnasta toiseen. (Palviainen 2007, 5-6, 8.)

2.2 Suomalainen vuorohoito yhteiskunnan muutoksessa

Suomalaisen vuorohoidon juuret ovat 1970-luvulla, jolloin äitien työssäkäynti lisääntyi merkittävästi. Kuntien järjestämä vuorohoito alkoi päivähoitolain säätämisen myötä ja 1990-luvulta alkaen lasten ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve on lisääntynyt työelämän muutosten vuoksi. (Hannuniemi 2011, 13.) Nämä työelämän muutokset tarkoittavat sesonki-, keikka-, yö-, ilta- ja viikonlopputyön lisääntymistä. Vuorotyö on yleistynyt terveydenhuollon ja vientiteollisuuden rinnalla kaupan, vartioinnin, kuljetuksen ja elintarviketeollisuuden alalla. Myös kausiluontoiset työt, kuten maatalous ja matkailuala tuottavat epätyypillisiä työaikoja. (Aula 2010.) Väisänen tuo esiin myös perherakenteiden muutosten vaikutuksen vuorohoidon kysynnän lisääntymiselle. Perheiden kaventuneet ja muuttuneet sosiaaliset verkostot sekä kasvava yksinhuoltajuus lisäävät vuorohoidon tarvetta. (Väisänen 2003, 16.) Yhteisöllisen ”koko kylä kasvattaa” – ajattelun väistyessä perheillä on aiempaa vähemmän muita lastenhoitajia, kuten sukulaisia, käytettävänä vanhempien ollessa töissä (Kääriäinen 2005, 50).

Kyrönlampi-Kylmänen kirjoittaa perheen ja työelämän ristipaineesta, jossa lasten vanhemmat joutuvat tasapainoilemaan perhe-elämän ja työn välillä. Vanhemmuudelle on jäämässä yhä vähemmän aikaa ja palkkatyön ja kodin arjen raja voi hämärtyä esimerkiksi vanhemman vastaillessa kotona työpuheluihin tai – sähköposteihin.

Perheiden täytyy usein järjestää lastenhoito työelämän vaatimusten mukaan ja kirjassa todetaankin, että lapsen näkökulma on puuttunut työnantajien ja työmarkkinajärjestöjen toiminnassa. Perheille tulisi mahdollistaa saatavilla olevien vaihtoehtojen hyödyntäminen siten, että päästäisiin pois ”joko-tai” ajattelusta lähemmäksi ”sekä-että” kokemusta; vanhempi pystyy panostamaan työhönsä ja nauttimaan siitä, mutta silti olemaan virkeä kotona lasten kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 17, 19, 48, 51.) Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula pohtii myös, mitä nämä 24/7-yhteiskunnan elinkeinoelämän vaatimukset tarkoittavat lapsen kannalta. Työntajatasolla tehdyt päätökset heijastuvat vaikeina päätöksinä sekä epäsäännöllisenä ja epävarmana arkena lapsiperheiden elämään. Hän esittääkin kysymyksen: Voivatko lasten vanhemmat olla työelämän käytettävissä yötä päivää, pyhää arkea? (Aula 2010.)

Kirjassaan *Lapsuus hoidossa?* Marjatta Kalliala kirjoittaa lapsen hyvinvoinnin toteutumisesta vuorohoidossa varsin kovin sanoin. Hänen mukaansa lapsen hyvinvointi on kaukana silloin, jos lapsi joutuu olemaan kaksikin viikkoa päiväkodissa ihmisten vaihtuessa ympäriltä. Tämä ei Kallialan mukaan ole sovitettavissa lapsen hyvään elämään. Hän kritisoikin nykyistä 24/7- yhteiskuntaa siitä, että vanhempien on voitava ottaa millainen työ tahansa vastaan, siitä huolimatta että heillä on pieni lapsi. Tällöin yhteiskunnan on vastattava hoidon tarpeeseen, vaikka hoitojärjestely olisi lapselle hyvinkin raskas. Kallialan mukaan tällä hetkellä alle kouluikäiset lapset ovat suorastaan lainsuojattomia. Hän perustelee tätä vertaamalla lapsiin kohdistuvaa kuormitusta koululaisiin ja aikuisiin; koululaisten vuosittaista opiskelumäärää säädellään tarkasti ja aikuiset ovat työaikalainsäädännön piirissä. Yhdymme Kallialan kanssa peräänkuultamaan sitä, missä on lasten työaikasopimus. (Kalliala 2012, 25, 34–35.)

2.3 Perheet 24/7 – tutkimushanke

Opinnäytetyömme on osa käynnissä olevaa *Perheet 24/7*-tutkimushanketta. Hanketta hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikkö ja siinä ovat mukana

Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteiden laitos sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen Akatemian rahoittama konsortiotutkimus on käynnistynyt vuonna 2011, ja suunnitelmissa on saada tutkimushanke päätökseen vuonna 2014. Tutkimus on nimeltään ”Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7- taloudessa”, eli kiinnostavaa on vanhempien epäsäännöllisten työaikojen yhteys perhe-elämään ja alle kouluikäisten lasten hyvinvointiin. Tutkimuksessa vuorotyötä ja lastenhoitojärjestelyjä tutkitaan Suomessa, Hollannissa sekä Iso-Britanniassa, ja tietoa kerätään niin vanhemmilta, lapsilta kuin päiväkodin työntekijöiltäkin. Vastauksia tutkimuskysymyksiin haetaan vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden web-kyselyillä ja haastatteluilta sekä lasten kuulemiseen soveltuvilla erilaisilla menetelmillä. Yksi teknologiaa hyödyntävä lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia kartoittava menetelmä on kännykkätutkimus *Postia Illiltä*. (Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 taloudessa 2012.)

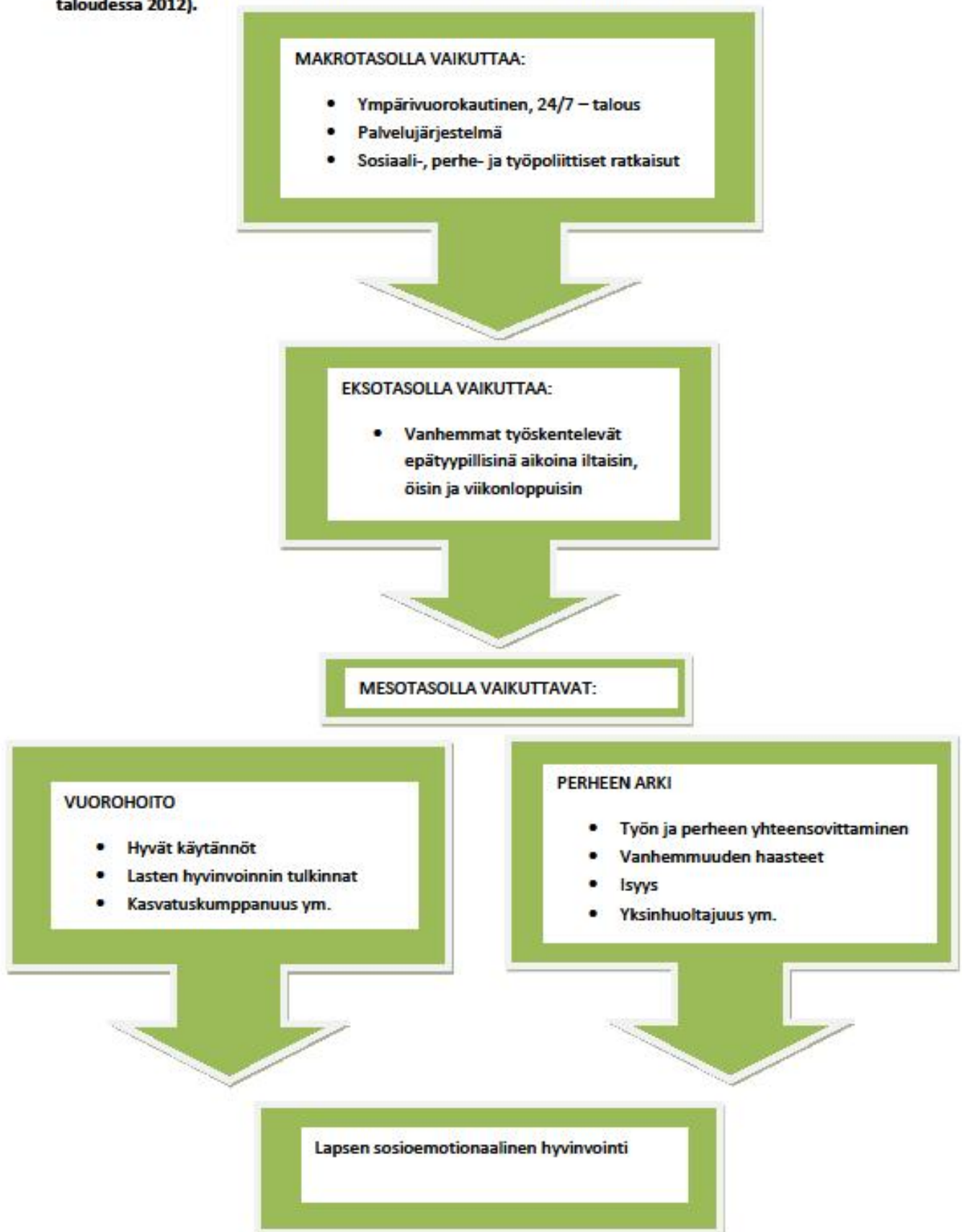
Hankkeen tarkoituksena on etsiä monipuolisesti eri menetelmiä hyödyntäen vastauksia vuorotyöhön – ja hoitoon liittyviin viiteen kysymykseen. Kiinnostuimme omassa tutkimuksessamme erityisesti tutkimuskysymyksestä, jossa selvitetään miten vanhemmat ja heidän alle kouluikäiset lapsensa kokevat työajat ja lastenhoitojärjestelyt. Sivuaamme myös tutkimuskysymystä, joka kohdistuu lasten sosioemotionaaliseen hyvinvoinnin ja vanhempien työaikojen väliseen yhteyteen. Hankkeen tutkimuskysymykset kokonaisuudessaan löytyvät hankkeen nettisivuilta <http://www.jamk.fi/tutkimus/projekteja/perheet24>. (Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7-taloudessa 2012.)

Bronfenbrennerin (1979) ekologista systeemiteoriaa hyödyntävä kaavio (kuvio 1) Perheet 24/7 – hankkeen viitekehuksesta, jonka muokkasimme osaksi tutkimustamme, kuvaa osuvasti eri osa-alueiden vaikuttavuutta toisiinsa: yhteiskunnallisesta kehityksestä ja sen tuomista muutoksista päädytään lopulta lapsen kokemaan sosioemotionaaliseen hyvinvointiin. Tammelin ja Oinas ovat pohtineet työaikaan liittyviä muutoksia, jotka ovat valloillaan tämän päivän kehittyneessä yhteiskunnassa. Päivätyö,

kahdeksan tunnin työpäivät, vapaat viikonloput sekä säännölliset loma-ajat ovat siirtymässä syrjään epäsäännöllisemmän työrytmin vallatessa työoloja. Globaalit muutokset talous- ja työelämään liittyen hämärtävät työajan rajoja, ja tämä puolestaan luo riskejä perhe-elämään liittyen. Tammelin ja Oinas kuvaavat Suomessa perheillä olevan muuhun Eurooppaan verrattain enemmän vaihtoehtoja yhdistää työ ja perhe-elämä, mutta työelämän kiihtyvä tahti vaikeuttaa joustavien ratkaisujen hyödyntämistä. (Tammelin & Oinas 2012.)

Tammelin nostaa Euroopan sisäisiä työoloja koskevan tutkimuksen (2010) tuloksista esiin mielenkiintoisen tuloksen; Suomessa vuorotyössä työskentelee hieman yli 20 prosenttia miehistä ja lähes 25 prosenttia naisista. Hankkeessa mukana oleviin maihin sekä koko muuhun Eurooppaan verrattuna vuoroissa työskentelevien määrä Suomessa on huomattavasti korkeampi; Britanniassa vuorotyöntekijöiden määrä on keskimäärin 15 prosenttia ja Hollannissa ainoastaan noin 7 prosenttia työskentelee vuorotyössä. (Tammelin 2012.) Perheet 24/7- hanke mahdollistaa vertailun näiden kolmen maan kesken, ja näin saadaan uutta tietoa siitä, miten työolot vaikuttavat perhe-elämän laatuun ja sitä kautta lapsiperheiden hyvinvointiin niin meillä, kuin muualla maailmalla.

Kuvio 1. Perheet 24/7 – viitekehys (Lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 – taloudessa 2012).

3 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALINEN HYVINVOINTI

Käsite *sosioemotionaalinen* kuvastaa ihmisen sosiaalisen kehityksen, tunne-elämän ja persoonallisuuden yhteyttä. Tarkasteltavana on siis ihmisen sisäinen maailma suhteessa sosiaaliseen ympäristöön. Sosioemotionaalinen kehitys jatkuu läpi elämän, mutta pohja sille luodaan jo lapsuudessa ja päiväkotikielillä omalta osaltaan on merkittävässä roolissa tukemassa sitä. (Ritkala, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2010, 166, 168.) Lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat päiväkodin lisäksi myös useat muut tekijät lapsen makro-, ekso- ja mesotasolla, kuten edellä esitetystä kuvioista on nähtävissä. Tässä yhteydessä lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia sekä sen haasteita ja tukemista tarkastellaan kuitenkin lähinnä vuoropäiväkodin näkökulmasta, ja muut tekijät on rajattu sen ulkopuolelle.

3.1 3-5- vuotiaan lapsen sosioemotionaalinen kehitys

Tutkimuksemme kohderyhmän lapset ovat ikänsä puolesta kehitysvaiheessa, jota kutsutaan *leikki-ikäksi*. Leikki-ikässä lapsen kieli, ajattelu ja sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti. 3-5-vuotiaan lapsen sosioemotionaalinen kehitys on laaja kokonaisuus, johon kuuluvia osa-alueita ovat muun muassa sosiaaliset taidot, vuorovaikutus, leikki, minäkäsitys, itsetunto, sukupuoli-identiteetti, motiivit sekä tunteet. (Lindblom-Yläne, Niemelä, Päivänsalo & Tynjälä 2005, 58–67.) Esittelemme seuraavaksi brittiläispsykiatri John Bowlbyn (1969) ajatuksiin perustuvaa kiintymyssuhdetta, joka on pohjana lapsen sosioemotionaalisen kehitykselle. Tämän jälkeen tarkastelemme lähemmin leikkiä, joka on leikki-ikäisen lapsen merkittävä sosioemotionaalisen kehityksen edistäjä ja ilmentäjä.

Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhde on pitkäkestoinen ja emotionaalisesti merkityksellinen suhde tärkeään ihmiseen, usein lapsen äitiin ja isään. Positiiviset hoivakokemukset ensimmäisinä

ikävuosina antavat lapselle tunteen omasta arvokkuudesta ja luovat pohjaa itsetunnon suotuisalle kehitykselle. Huonot hoivakokemukset puolestaan sävyttävät lapsen käsitystä itsestä ja muista negatiivisiksi ja ovat yhteydessä esimerkiksi myöhempään mielenterveysongelmiin. Turvallinen kiintymyssuhde tarjoaa lapselle lohdutusta, turvaa sekä hyvää oloa ja läheisyyden etsiminen onkin kiintymyksen ydin. Se on perusta lapsen minän kehittymisen lisäksi lapsen emotionaaliselle, sosiaaliselle sekä kognitiiviselle kehitykselle. (Keltikangas-Järvinen 2012, 27, 29.)

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaisella turvallisella kiintymyssuhteella on yhteyksiä lapsen myöhempään myönteiseen kehitykseen, kuten lapsen empaattisuuteen, sosiaalisuuteen ja omatoimisuuteen (Lindblom ym. 2005, 53). Kiintymyssuhde toimiikin leikki-ikäisen lapsen turvan tuottajana ja kasvatustallina. Turvallisesti kiintynyt leikki-ikäinen kykenee asettumaan toisen ihmisen asemaan ja lapsi alkaa ymmärtää, että toisilla ihmisillä on erilaisia aikomuksia ja tavoitteita kuin hänellä itsellään. Merkittävää on siis, että lapsi alkaa hahmottaa sosiaalisten tilanteiden tulokinnallisuutta. Leikki-ikäisen loppupuolella turvallisesta kiintymyssuhteesta on todettu olevan yhteydessä myös lapsen kykyyn ratkoa ristiriitatilanteita ja asettaa tavoitteita omalle toiminnalleen. Sosiaalisten taitojen oppimisen lisäksi leikki-ikäisessä, noin nelivuotiaana, lapsi oppii erottamaan toden ja kuvitellun toisistaan ja mielikuvitus onkin tässä iässä rikkaimmillaan. (Salo 2003, 70–71.)

Myös päivähoitoa voidaan näin ollen tarkastella kiintymyssuhteenäkökulmasta. Jos lapsella on hyvä peruskiintymys vanhempiinsa, lapsi sopeutuu helpommin myös päiväkotiin ja sen ihmissuhteisiin. Lapsi ikään kuin siirtää luottamuksensa uuteen kohteeseen, jos hänellä on aiempi kokemus siitä, että aikuisen voi luottaa. (Lindblom-Yläne ym. 2005, 53–54.) Palviainen (2007, 20) toteaaakin Rusaseen (1995) viitaten, että päiväkodin työntekijöiden tehtävänä on toimia vanhemman korvaavana kiintymiskohteena lapselle hoitopäivän aikana. Pohja perusturvallisuudelle luodaan siis lapsen ensimmäisinä elinvuosina, mutta se kehittyy ja vahvistuu jokapäiväisissä arjen kohtaamisissa, joissa lapsi saa osakseen läheisyyttä ja hyväksyntää. Lapselle tulisi

päiväkodissa välittyä tunne siitä, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle. Lapsi tarvitseekin jatkuvaa aikuisen läsnäoloa, jossa olennaisia elementtejä lapsen psyyken kannalta ovat aikuisen sitoutuminen, hyväksyntä sekä tuen antaminen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 20–21.)

Leikki

”Leikissä on kaiken hyvän lähteet.” Näin toteaa leikkiasiantuntija Marjatta Kalliala, joka puolustaa vahvasti leikin asemaa etenkin nykyisin, kun niin moni asia kilpailee lasten ajasta. Leikkiä ei voida määritellä yksiselitteisesti ja kattavasti, mutta sen ominaispiirteitä ovat muun muassa vapaaehtoisuus ja sen kyky tuottaa nautintoa ja mielihyvää. Leikin viehätys piilee sen vapaudessa, eli siihen ryhdytään leikin itsensä vuoksi. Monien ehtojen on kuitenkin oltava voimassa, jotta leikki voi kasvaa täyteen mittaansa. Näitä ehtoja ovat muun muassa leikkikaverit, aika, tila sekä materiaalit. Vaikka leikki on lasten oma juttu, kiinnostuneen ja aktiivisen aikuisen merkitys lapsen leikille on myös olennainen. Aikuinen voi tuoda uutta sisältöä leikkiin ja läsnäolollaan edistää pidempikestoista ja rauhallista leikkiä. Kallialan mukaan leikkiin tarvitaan ymmärtävä aikuinen, joka ”tukee, eikä tunkeile”. (Kalliala 2003, 184–187, 191, 204–205.)

Leikki voidaan jakaa eri lajeihin ja muotoihin, jotka painottuvat eri-ikäisenä eri tavoin. Kohderyhmämme 3-5-vuotiaille lapsille tyypillisiä leikkejä ovat Ritmalan ja muiden jaottelun mukaan omaehtoiset luovat leikit. Omaehtoisesta luovasta leikistä yleisin esimerkki on roolileikki, joka syntyy lapsen omien kokemusten, näkemysten ja elämysten pohjalta. Roolileikissä lapsi tulkitsee ja yhdistelee asioita omalla tavallaan ja käyttää mielikuvitusta ja luovuutta. Lapsi ilmentää eri roolien kautta usein oikean elämän ihmissuhteita. (Ritmala ym. 2010, 204–206.) Olennaista on, että roolileikissä lapsi oppii eläytymään toisen ihmisen asemaan. Roolileikki siis edellyttää lapselta useita taitoja, mutta samalla se kehittää ja edistää niitä. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 163.)

”Lapsi ei leiki oppiakseen mutta oppii leikkiessään”(Kalliala 2003, 188). Leikki on lapselle luontainen tapa toimia, mutta se on tärkeää myös lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta. Leikissä lapsi oppii itsestään, toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Monet sosioemotionaaliseen kehitykseen kuuluvat osa-alueet ja taidot kehittyvät siis leikissä. Leikin merkitys lapsen persoonallisuuden ja minäkuvan muotoutumiselle on keskeinen. Leikissä lapsi rakentaa omaa identiteettiään tekemällä havaintoja itsestään ja kokee oppimisen iloa sekä onnistumisen tunteita, mikä vahvistaa lapsen itseluottamusta. (Ritmala ym. 2010, 200–201, 203.) Leikissä lapsi ilmaisee itseään, kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Lapsi voi leikissä yhä uudelleen ja turvallisesti työstää asioita, jotka häntä mietityttävät ja leikkivälineen kautta siirtää ja tutkia tunteitaan itsensä ulkopuolella. Leikin keinoin lapsi oppiikin käsittelemään tunteitaan ja jäsentämään ajatuksiaan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79.)

Leikillä on myös valtava sosiaalinen merkitys, sillä leikissä lapsi opettelee yhteistointaa muiden kanssa. Tähän kuuluu olennaisesti asioista, kuten säännöistä ja rooleista, sopiminen sekä toisten huomioonottaminen. Leikki on lapselle myös oiva paikka oppia luonnollisesti kohtaamaan epäonnistumisia ja ristiriitoja kavereiden kanssa. Leikkiessään keskenään lapset oppivatkin ratkaisemaan konfliktitilanteita, vaikka eivät siihen kykenisikään vielä leikin ulkopuolella. Päiväkodin leikkikaverit ovat usein lapsen ensimmäisiä kodin ulkopuolisia vertaissuhteita, joissa lapsi saa kokemuksia sosiaalisesta toiminnasta ja yhteistoiminnan säännöistä. (Ritmala ym. 2010, 204, 167.) Kyrönlampi-Kylmänen tiivistää leikin merkityksen hyvin: keskinäisessä vuorovaikutuksessa, joka synnyttää yhteisen leikin kokemuksia, toteutuu lapsen tapa olla maailmassa. Kokemuksellisesti leikki on lapselle tärkeää, sillä leikissä lapsi on ”oman tahdin vallassa”. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 159.)

3.2 Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen haasteet ja tukeminen vuoropäiväkodissa

”Päivähoidossa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus. Vuorohoidossa hoidon, kasvatuksen, opetuksen, olemisen ja elämisen kokonaisuus.”

(Korhonen 2010).

Edellinen lainaus vuoropäiväkodin johtaja Timo Korhosen puheenvuorosta Varhaiskasvatuspäivillä Jyväskylässä 4.11.2010 tiivistää hyvin eroa tavallisen päivähoidon ja vuorohoidon välillä. Oleminen ja eläminen ovat olennaisia termejä puhuttaessa vuorohoidosta, sillä ympärivuorokautinen päivähoito valtaa yhä enemmän alaa kodin ja perheen arjesta lapsen elämässä. Korhonen toi puheenvuorossaan esille, mitä haasteita vuorohoito asettaa lapselle. Yksi iso haaste vuoropäiväkodissa on lasten ja aikuisten jatkuva vaihtuvuus, mitä Korhonen vertaa vilkkaaseen juna-asemaan. Sama lapsiryhmä on harvoin paikalla, sillä lasten hoitoajat jakautuvat ympäri vuorokauden. Käytännössä tämä voi tarkoittaa, että lapsi ei ole parhaan kaverinsa kanssa yhtä aikaa hoidossa viikkoihin. Tämä väistämättä vaikuttaa vuorovaikutussuhteisiin ja hidastaa ryhmäytymistä. (Korhonen 2010.)

Ihmissuhteiden suuri vaihtuvuus johtaa herkästi kiireisen ja levottoman ilmapiirin syntymiseen, mikä vaikeuttaa toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja läpiviemistä. Vuorohoidossa hoitopäivästä on siis haastavaa muodostaa jäsenneltyä ja rytmitettyä kokonaisuutta ja sanomattakin on selvää, että tämä kuormittaa lasta. (Öhman 2004, 20.) Vuorohoidolle ominaista on myös hoitajaksojen pituus. Äärimmillään lapsi voi joutua olemaan jopa yli 400 tuntia kuukaudesta päiväkodissa, jos vanhempi työskentelee esimerkiksi laivalla. Koska lasten hoitoajat jakautuvat ympäri vuorokauden ja lasten hoitajaksojen pituus vaihtelee, voi lapsen yksilöllinen päivärytmi, vireystila sekä ajan- ja paikantaju joutua toisinaan koetukselle. Korhonen toteaa puheenvuorossaan, että jo näiden haasteiden huomaaminen ja tiedostaminen arjessa lisää lapsen hyvinvointia, mutta myös konkreettisia keinoja sen tukemiseen löytyy. (Korho-

nen 2010.) Seuraavaksi käsittelemme lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia vuorohoidossa päiväkodin eri toimintaympäristöjen kautta. Päiväkodin ympäristöjä ovat Koivusen (2009, 179) mukaan fyysinen, toiminnallinen, psyykinen, sosiaalinen, pedagoginen ja kulttuurinen toimintaympäristö. Tarkastelemme lapsen sosioemotionaalisen hyvinvoinnin tukemista psyykkisen sekä sosiaalisen ympäristön kontekstissa.

Päiväkodin psyykinen ympäristö

Päiväkodin psyykinen ympäristö tarkoittaa tunneilmapiiriä, joka siellä vallitsee. Hoi-topaikka voi esimerkiksi viestittää kiireettömyyttä ja turvallisuutta tai vastaavasti levottomuutta ja hälinää, vaikkei se olisikaan selkeästi nähtävissä tai kuultavissa. (Koivunen 2009, 182–183.) Psyykkisen ympäristön luonne lähtee päiväkodin aikuisten toiminnasta: yhteiset kasvatuskäsitteet, johdonmukainen toiminta ja kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa luovat perustan lapsiryhmän tunneilmapiirille. Myönteisessä ja rohkaisevassa ympäristössä lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi. Tällöin lapsi kokee hyväksyntää ja kykenee toimimaan sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. (Ritmala ym. 2010, 198–199.)

Koska vuorohoidossa aikuisten ja lasten vaihtuvuus on suurta ja hoivan pysyvyys ei ole itsestäänselvyys, on olennaista kiinnittää huomioita lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen. Saara Salo kirjoittaa emotionaalisesta saatavillaolosta ja sen lisäämisestä päivähoitossa. Lapsi aistii hyvin herkästi yleistä tunneilmastoa esimerkiksi aikuisen ilme – ja elekielen kautta ja huomaa, jos aikuisen tunneilmaisuus ei ole aitoa. Sensitiivinen aikuinen kykeneekin reagoimaan lapsen tunnekielellä eli ilmaisee tälle aitoja ja positiivisia tunteita. Hyväksyvä äänensävy, lämmin hymy ja katse sekä hoi-vaava kosketus viestivät lapselle turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteita. Sensitiivinen aikuinen myös hallitsee omat kielteiset tunteensa, kunnioittaa lapsen itsemääräämisoikeutta ja ohjaa lasta ikätasonsa mukaiseen toimintaan. Salon mukaan erityisesti päivähoitoarjen kiintymystunteita aktivoivissa tilanteissa, kuten nukumatilanteissa, emotionaalisen saatavillaolon tärkeys korostuu. (Salo 2012, 91–99.)

Vuorohoitopaikan tulisi tarjota lapselle turvallinen ja kodinomainen ympäristö, sillä päiväkotiki on kuin toinen koti lapselle vanhempien ollessa töissä. Kodinomaisuuden merkitys korostuu ennen kaikkea epätyypillisinä hoitoaikoina eli iltaisina, öisin ja viikonloppuisina. (Väisänen 2003, 20.) Kirjassa *Välittämisen pedagogiikka* korostetaan kodinomaisuutta etenkin ihmissuhteissa. Piironen-Malmi ja Strömberg painottavat välittämistä, jonka merkitystä he konkretisoivat päivähoitossa: hoito, kasvatusta ja opetus eivät voi olla pelkästään tietojen ja taitojen opettamista, vaan niiden tulee sisältää tilanteita ja vuorovaikutusta, jotka synnyttävät tunnekokemuksia. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30, 9.)

Päiväkodin sosiaalinen ympäristö

Päiväkodissa lapsen sosiaalinen ympäristö koostuu päiväkodin aikuisista ja lapsista ja siihen sisältyy kaikki se toiminta, mitä he hoitopäivän aikana tekevät (Koivunen 2009, 183). Etenkin samanikäisistä kavereista muodostuva lapsiryhmä on sosiaalisesti merkittävä konteksti lapsen elämässä. Lapset ovat luontaisesti kiinnostuneita toisistaan ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa he oppivat tuntemaan itseään sekä muita. Aikuisen mallilla ja ohjaamisella on tässä oleellinen merkitys ja Ritmalan ja muiden mukaan on tärkeää, että aikuinen ymmärtää lapsen sosiaalista maailmaa tämän omasta näkökulmasta. Myös yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutukset välittyvät leikki-ikäisen lapsen kehitykseen juuri päiväkodin kautta. (Ritmala ym. 2010, 199, 168–169.)

Struktuurit ja rutiinit hahmottavat lapselle hoitopäivän rakennetta ja sitä, kuinka tiettyissä tilanteissa toimitaan. Ne selkiinnyttävät lapselle, mitä seuraavaksi tapahtuu ja mitä häneltä itseltään odotetaan. Kun lapsi kykenee ennakoimaan päivän kulkua, hän tuntee olonsa turvallisemmaksi. (Kanninen & Sigfrids 2012, 175.) Arjen ennakoitavuus, rutiinit sekä toistettavuus vaikuttavat myös siihen, että lapsi pystyy vapauttamaan aikaa ja energiaa muiden tehtävien ja asioiden toteuttamiseen (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 19). Vuorohoidossa strukturi korostuu arjen sirpaleisuuden vuoksi ja se on tärkeää etenkin lapsen ajantajun kehittymisen vuoksi. Kun lapsi on hoidossa kaikkina vuorokauden aikoina, on tärkeää että hän hahmottaa, milloin on ilta ja mil-

loin aamu, mikä ero on arjella ja viikonlopulla tai milloin on kyseessä päiväunet ja milloin yöunet. Korhonen nostaa esiin muun muassa kuvakorttien käytön apuna viikonpäivien ja kellonaikojen hahmottamisessa. (Korhonen 2010.)

Päiväkodin sosiaalisessa ympäristössä oleellista on myös vuorovaikutuskontaktien määrä. Tutkimukset osoittavat, että mitä pienemmässä lapsiryhmässä lapsi on, sitä paremmin hän voi. Pienen lapsiryhmän etuja verrattuna suureen ryhmään on, että aikuinen voi keskittyä paremmin yhteen lapseen, jolloin lapsi voi kokea tulevansa kohdatuksi. Pieni ryhmä edistää turvallisuuden tunteita mahdollistaen lapselle tilan oppia ja kehittyä omana itsenään. (Mikkola & Nivalainen 2010, 31–33.) Yksi vuoropäiväkodin vahvuus onkin se, että viikossa on myös hiljaisia päiviä ja hetkiä, jolloin lapsia on vähemmän paikalla. Tällöin voidaan luontaisesti toteuttaa pienryhmätöitä ja huomioida lapsia yksilöllisemmin. Tämä edellyttää Korhosen mukaan työyhteisössä niin sanottua ”tartu hetkeen”-mentaaliteettia, eli työntekijöiden tulee osata joustavasti ja luovasti valita toiminta kulloisenkin tilanteen ja lapsiryhmän mukaan. (Korhonen 2010.)

4 LAPSEN OSALLISUUS

Vuonna 1989 Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa solmittiin sopimus, johon lähes jokainen maailman maa on halunnut päästä osalliseksi. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on syntynyt halusta turvata lapsen edun toteutuminen kattavasti kaikkialla lapsen arjessa nyt ja tulevaisuudessa. Suomesta tuli yksi sopimuksen monista osapuolista, kun vuonna 1991 YK:n lapsen oikeuksien sopimus ratifioitiin osaksi Suomen valtioita. Sopimukseen liittyminen velvoittaa aikuisia kaikkialla Suomessa huomioimaan lapsen edun toteutuminen sekä lapsen äänen kuuleminen kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä ja toimenpiteissä. Sopimuksen sisältö voidaan tiivistää kolmeen päätteeseen; lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan (*protection*), lapsella on oikeus riittävään osallisuuteen yhteiskunnan voimavaroista (*provision*) ja

lisäksi lapsella on oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon (*participation*). (Lapsiasiavaltuutettu 2012.)

Suomen perustuslakiin kirjatut perusoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomen kansalaiselle, ja lakiin on kirjattu erityisiä huomioita juuri lapsen osallisuuteen ja kuulemiseen liittyen. Yhdenvertaisuutta koskevassa 6 §:n kolmannessa momentissa nostetaan esiin lasten oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti yksilönä ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.) Tasa-arvoisuus tulee turvata ja toteutua sekä lasten kesken että lasten ja aikuisten välillä. Vuonna 2005 perustettiin lapsiasiavaltuutetun virka, jossa tällä hetkellä työskentelee Maria Kaisa Aula. Hänen päätehtävänä on seurata lasten oikeuksien toteutumista ja edistää lasten näkyvyyttä ja kuuluvuutta Suomessa. Hän on koonnut yhdessä lapsiasiavaltuutetun toimiston kanssa vuoden 2012 ohjeet aikuisille, päättäjille ja viranomaisille. Ohjeista haluamme nostaa kolme erityisesti lasten ja nuorten kuulemista ja osallisuutta korostavaa kohtaa, jotka liittyvät myös tutkimuksemme lähtökohtiin. Ensinnäkin ohjeissa kannustetaan *selvittämään lasten ja nuorten näkökulmaa palveluiden laatuun*. Toiseksi ohjeet neuvovat *hyödyntämään lasten ja nuorten kokemustiedon toiminnan kehittämisessä* ja kolmanneksi ohjataan *ottamaan selvää lasten ja nuorten hyvinvoinnista kysymällä myös heiltä itseltään*. (Lapsiasiavaltuutettu 2012.)

Kirjassa *Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010- luvun varhaiskasvatukseen* asetetaan kysymys koskien lapsen oikeutta omaan lapsuuteensa: miten paljon lapset saavat vaikuttaa elämäänsä? Kirjassa kerrotaan asiantuntijoiden asettavan Suomen yhdeksi lapsikielteisimmäksi maaksi, jos kielteisyyttä arvioidaan sen mukaan, miten hyvin lapsen näkökulma huomioidaan tai miten paljon se vaikuttaa yhteiskunnan, työelämän ja perheen ratkaisuihin. (Mikkola & Nivalainen 2010, 16.) Tämän väitteen pohjalta vastaus edellä asetettuun kysymykseen on melko selkeä: lapsen oikeutta osallisuuteensa tulisi yhä korostaa ja tuoda näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaamme.

4.1 Lapsen osallisuus päiväkodissa

Lapsuus on nähty hyvin erilaisena ajanjaksona eri aikakausina. Kaukana historiassa ovat ajat, jolloin lapsuus nähtiin ohimenevänä ajanjaksona, jonka päätehtävänä oli valmistaa lapsi siirtymään nuoruuteen ja aikuisuuteen. 2000-luvun näkemys lapsuudesta ainutkertaisena, moniulotteisena ja tärkeänä elämänvaiheena voidaan liittää lapsilähtöiseen kasvatustajatteluun. Sen päälähtökohtia ovat yksilöiden välinen tasa-arvo sekä yksilöllisyyden kunnioittaminen; jokainen lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on, ja aikuinen arvostaa jokaisen lapsen tarpeita, toiveita ja kiinnostuksen kohteita. Tärkein lapsilähtöisyyden kulmakivi on näkemys lapsesta aktiivisena toimijana ja tekijänä, subjektina. (Vilén ym. 2006, 10–11, 222.)

Kalliala tuo esille, että lapsilähtöisyys nähdään ajan tuoman kokemuksen myötä tärkeänä ja se on yleisesti hyväksytty periaate, mutta sitä on vaikea soveltaa käytäntöön. Hän epäilee lapsilähtöisyyden jäävän usein pelkäksi kauniiksi ajatukseksi ja fraasiksi, jonka merkitys ei aukea eikä kiinnity osaksi arkea. (Kalliala 2012, 50.) Lapsilähtöisyys on korostettu ja tavoiteltu kasvattajien arvo, mutta voiko täysin lapsilähtöinen kasvatustajattelu koskaan toteutua käytännön tasolla? Vilén ja muut tuovat esiin lapsikeskeisen näkökulman, joka sijoittuu aikuis- ja lapsilähtöisyyden välimaastoon. Lapsikeskeisyys korostaa aikuisen roolia ja vastuuta lapsen ohjaamiseen aktiivisessa kasvu- ja oppimisprosessissa. (Vilén ym. 2006, 222.) Lapsikeskeisyyttä ja -lähtöisyyttä yhdistää lapsen tarpeiden ensisijaisuus, mutta jotta voitaisiin puhua lapsilähtöisyydestä, tulisi lapsi ja aikuinen nähdä tasa-arvoisina toimijoina. Tämä vaatii aikuiselta aikaa, panostusta sekä ennen kaikkea uskoa siihen, että lapsi on kykenevä tuottamaan sisältöjä, menetelmiä sekä tavoitteita omassa kasvuprosessissaan. (Kalliala 2008, 22.) Turja (2012, 52) tiivistää asian hyvin seuraavasti: ”Lasten osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoittamista heitä kohtaan.”

Lapsen osallisuuden tasot

Turja kirjoittaa päiväkodin arjen tarjoamista mahdollisuuksista, joiden avulla pystytään vahvistamaan lasten osallisuutta; tilaisuudet lasten osallisuudelle voivat olla joko spontaaneja juuri siinä hetkessä syntyviä tai suunniteltuja ja tietoisesti järjestettyjä. Lapsen osallisuus on todella moniulotteista, ja monet eri tutkijat ovatkin kuvanneet siihen liittyviä ja vaikuttavia tasoja erilaisilla porrasmalleilla - esimerkkinä Roger Hartin (1992) osallisuuden tikapuut. Turja avaa lapsen osallisuuden monipuolisuutta osallisuuden tasojen avulla. Ensimmäinen ulottuvuus kuvastaa lapsen valtaistumisen astetta, eli tarkastelun kohteena on aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde. Lasten valtaistuminen mahdollistuu silloin, kun heillä on riittävästi tietoa esimerkiksi yhteisönsä toiminnan tavoitteista sekä saatavilla olevista materiaaleista, ja he voivat ottaa osaa aloitteen tekoon, ideointiin sekä päätöksentekoon. Pienen lapsen osallisuus lähtee rakentumaan mukanaolosta muiden rakentamassa toiminnassa, ja vähitellen lapsen ikä- ja kehityksen mukaisesti siirrytään kohti laajempaa vaikuttamista. Näin päästään lasten ideoimiin toimintoihin, joissa aikuisen rooli on toimia enemmänkin avustajana. (Turja 2012, 48–50.)

Toinen Turjan ulottuvuus koskee osallisuuden aihe- ja vaikutuspiiriä, jossa tarkastellaan, kuinka laajasti lapsi pystyy osallisuudellaan vaikuttamaan. Päiväkodin arjessa lapselle tarjotaan usein mahdollisuuksia tehdä päätöksiä ja valintoja henkilökohtaisiin asioihin liittyen, kuten miten paljon hän syö tai mitä hän leikkii. Lapsilla on myös vaikutusvaltaa keskinäisessä toiminnassa vapaan leikin aikaan. Lapsille tulisi kuitenkin tarjota mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin laajemmin, kuten ottamalla heidät mukaan aikuisten ja lasten välisiin neuvotteluihin ja päätöksentekoon. Lapsilla tulisi olla oikeus vaikuttaa laajempien projektien ideointiin ja suunnitteluun, kuten toimitilojen muokkaamiseen tai päivärytmistä sopimiseen. Lapsen osallisuudella on Turjan mukaan myös ajallinen ulottuvuus, jossa kiinnitetään huomiota siihen, onko osallisuuteen liittyvä toiminta lyhyt- vai pitkäkestoista ja ulottuvatko sen vaikutukset asioihin kertaluonteisesti vai kauaskantoisesti. (Turja 2012, 50.)

Turjan osallisuuden tasojen pääajatus kiteytyy ajatukseen, että lapsen osallisuuden tunne rakentuu ja voimistuu silloin, kun lapsi voi osallistua koko toimintaprosessiin; suunnitteluvaiheesta toteutukseen sekä tärkeään arviointiprosessiin. Hän kirjoittaa esimerkin siitä, kuinka usein aikuiset ottavat kyllä lapsilta vastaan ideoita ja ajatuksia, mutta muokkaavat ne itse osaksi toimintaa. Osallisuuden tunteen syntymiseen lapsessa tarvitaan vastavuoroista aitoa vuorovaikutusta muiden, etenkin aikuisten kanssa; samalla lapsen käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja monet sosiaalisessa yhteisössä tarvittavat taidot karttuvat. (Turja 2012, 51–52.) Mikkola ja Nivalainen tuovat esiin uudenlaista näkökulmaa päiväkodin kiireiseen arkeen lasten osallisuuden liittyen; eikö tärkeintä ole, että teemme juuri tänään hyvän päivän lapselle tarjoamalla hänelle kohtaamisia ja vuorovaikutusta. Sen tulisi riittää, ja näin hyvistä päivistä muodostuu hyviä viikkoja, hyvistä viikoista onnistuneita kuukausia ja niin edelleen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 22.)

4.2 Lapsen osallisuuden haasteet ja tukeminen vuoropäiväkodissa

Väisänen kirjoittaa, kuinka vuorohoidon ja lapsilähtöisen ajattelun yhdistäminen on haastavaa, sillä vuorohoito on kaikista varhaiskasvatuksen muodoista aikuislähtöisin. Tästä ristiriidasta hänelle heräsi halu tutkia, miten lapsilähtöisyys toteutuu vuorohoidossa ja tarkemmin mitkä asiat tukevat ja mitkä vaikeuttavat lapsilähtöisen toiminnan toteutumista vuorohoidossa. Väisäsen tutkimuksessa vanhempien ja henkilökunnan vastauksissa korostui yksilöllisyyden ja lasten kiinnostuksen kohteiden huomioimisen tärkeys, jonka pieni ryhmä mahdollistaa. Vuorohoidon vaihtelevassa arjessa on mahdollista, että välillä samassa ryhmässä on vain muutama lapsi, jolloin aikuiset pystyvät tarjoamaan lapsille enemmän aikaa ja läsnäoloa. (Väisänen 2003, 3, 99.)

Väisäsen tutkimuksessa joustavan päiväjärjestyksen koettiin tukevan lapsilähtöisyyttä vuorohoidossa. Päiväkodin joustava aikataulu lisää lasten mahdollisuuksia leikkiin ja muuhun omaehtoiseen toimintaan. (Väisänen 2003, 99.) Mikkola & Nivalainen ky-

seenalaistavat nykyiset päiväkodeissa valloillaan olevat päiväjärjestykset sekä toimintamallit, jotka luovat tiukan päivärytmin. Tiukassa aikataulussa pysyminen vie paljon energiaa ja vaatii paljon sopeutumista sekä lapsilta että aikuisilta. (Mikkola & Nivalainen 2010, 22–23.) Vuoropäiväkodissa aikataulut ovat luonnostaan joustavat, sillä koko hoitopäivän ajan osa lapsista lähtee ja osa vasta tulee, ja joku lapsi saattaa palata hoitoon pitkänkin hoitovapaan jälkeen (Väisänen 2003, 99). Aiemmin esitelty osallisuuden ajallisen ulottuvuuden toteutuminen vuorohoidossa on haastavaa, sillä lapset eivät kiinnity osaksi selkeää ryhmää, vaan lapsiryhmän kokoonpano vaihtelee päivittäin. Näin ollen vuorohoidossa on hyvin haasteellista käynnistää pitkäkestoisia osallisuuden prosesseja, joissa jokainen lapsi saisi vaikuttaa toimintaprosessin eri vaiheissa. Voidaan siis ajatella, että erityisesti vuorohoidossa aikuisten tulisi mahdollistaa lasten osallisuutta kokonaisvaltaisesti pitkän hoitopäivää. Tavoitteena tulisi olla Turjan sanoin kokonaan uudenlaisen toimintakulttuurin rakentaminen lapsiryhmän sisällä; siinä ei tyydytä pelkästään yksittäisiin tekoihin tai menetelmiin vaan lasten ääni on läsnä kaikessa toiminnassa. Onnistuakseen muutoksen tulee lähteä aikuisten omista asenteista, ja siitä, että he todella ymmärtävät lasten osallisuuden merkityksen. (Turja 2012, 53.)

Mikkola ja Nivalainen toivoisivat päiväkodeissa otettavan toiminnan suunnittelun rinnalle enemmän vuorovaikutuksen suunnittelua. Tällöin päivähoitopäivästä olisi mahdollista rakentaa kokonaisuus, jossa lapsi saa aikuisen huomioita aina, kun sitä tarvitsee. Suunnitelmiin ja toimintatuokioihin panostavalta kasvattajalta vaaditaan muun muassa tehokkuutta, organisointikykyä sekä taitoa hallita arjen muuttuvia tilanteita. Mikkola ja Nivalainen peräänkuuluttavat vastavuoroisen ja läsnäolevan vuorovaikutuksen kannalta tärkeitä piirteitä, kuten kykyä kohdata toisia ihmisiä, luottaa intuitioonsa, tunnistaa tunteita sekä ennen kaikkea kykyä olla läsnä tässä ja nyt, kaikissa arjen hetkissä. (Mikkola & Nivalainen 2010, 22–23.) Aikuisen tulee tunnistaa lapsen yksilöllisiä tarpeita, ja erityisesti vuorohoidossa tulee huomioida esimerkiksi lapsen sen hetkinen vireystila. Tähän liittyen Turtiainen (2001, 59) toivoo huomioita-

van, että lapsen kuuleminen voi toisinaan olla sitä, ettei lapsen tarvitse aina olla aktiivinen ja osallistuva vaan hän voi toimia vapaasti, osallistumatta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Alun perin kiinnostuksemme vuorohoitoa kohtaan syntyi, kun toinen meistä suoritti varhaiskasvatuksen asiakastyön harjoittelun vuoropäiväkodissa keväällä 2011. Harjoittelujakson aikana vuorohoidon arjesta heräsi mielenkiintoisia aiheita, joihin halusimme paneutua tarkemmin. Käytännön kokemus vuorohoidosta antoi meille käsityksen siitä, mitä vuorohoito todella on ja se loi hyvän pohjan tutkimuksen toteuttamiselle. Varsinainen tutkimus toteutettiin keväällä 2012 helmi-maaliskuussa, jolloin kävimme haastattelemassa lapsia yhteistyökumppanimme toimineessa vuoropäiväkodissa.

5.1 Tutkimustehtävä

Ennen tutkimuskysymysten asettamista perehdyimme vuorohoidon erityispiirteisiin, joihin liittyen laadimme seitsemän haastatteluteemaa. Teemojen osuvuuteen pyysimme muutaman työntekijän arvion päiväkodissa tutustumiskäynneillä sekä huomioimme myös aikaisempien tutkimusten tuloksia vuorohoitoon liittyen. Esimerkiksi Kaiposen tutkimuksessa tulokset osoittavat, että merkityksellisimpiä asioita lapselle vuoropäiväkodissa ovat kaverit, lelut ja leikki, tietty aikuinen päiväkodissa sekä yöhoito. Lasten puheissa korostuivat Kaiposen mukaan positiiviset ja negatiiviset tunneilmaisut. (Kaiponen 2005, 53.) Tämän pohjalta muotoutuneet haastatteluteemamme ovat *lähtö- ja tulotilanteet vuoropäiväkodissa, vuoropäiväkodin arki vertaisten kanssa, vuoropäiväkodin arki aikuisten kanssa, ilta ja yö vuoropäiväkodissa, kivat tilanteet ja asiat vuoropäiväkodissa, ikävät tilanteet ja asiat vuoropäiväkodissa ja unelmien päivä vuoropäiväkodissa*. Teemoista nousseet tärkeimmät tutkimuskysy-

mykset, joihin haimme haastatteluilla vastauksia, ovat seuraavat:

1) Miten lapset kokevat vuorohoidon arjen?

2) Mikä on vuorohoidon merkitys sosioemotionaalille hyvinvoinnille lapsen kokemana?

5.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja se keskittyy usein todellisen elämän kuvaamiseen eli aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan laadullisessa tutkimuksessa myös aina tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.) Opinnäytetyömme pohjautuu lasten kokemuksiin, joten oli luonnollista suorittaa tutkimus kvalitatiivisena. Aineistonkeruun toteutimme kentällä eli vuoropäiväkodissa, joka oli lapsille luonnollinen toimintaympäristö. Tutkimuksemme kohdejoukkona toimivat kaksi lapsiryhmää, jotka oli valittu siten, että ne edustaisivat mahdollisimman hyvin tutkimaamme ilmiötä.

Laadullisessa tutkimuksessa on yleistä käyttää ihmistä instrumenttina tiedonkeruussa ja käsitellä tapauksia ainutlaatuisina. Tällöin mittausvälineiden sijaan tutkimuksessa käytetään laadullisia tutkimusmenetelmiä, kuten teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelu ja dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit. Näille menetelmille on yhteistä se, että ne pyrkivät tuomaan tutkittavien näkökulman ja äänen esiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jonka tarkoitus oli tuoda lapsen henkilökohtainen kokemus mahdollisimman monipuolisesti esille.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen, vaan tutkijan tulisi tarkastella aineistoaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirs-

järvi ym. 2009, 164). Eskola ja Suoranta (2005, 20) viittaavat tässä yhteydessä Kaplaniin (1964), jonka mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston tehtävä ei ole todistaa hypoteeseja vaan keksiä niitä. Emme asettaneet tutkimuksellemme varsinaista hypoteesia, vaan pyrimme tuomaan lasten näkökulman ja kokemuksen esille kokonaisvaltaisesti ja näin lisäämään ymmärrystämme siitä. Syrjäläisen, Erosen ja Värriin (2007, 8) mukaan laadullisen tutkimuksen tärkein tavoite onkin inhimillisen ymmärryksen lisääminen.

5.3 Tutkimuksen kohdejoukko

Toteutimme tutkimuksen ympärivuorokautisessa päiväkodissa, jossa toimii neljä lapsiryhmää. Vuoropäiväkoti tarjoaa hoitopaikan yhteensä noin sadalle lapselle. Saimme yhteensä 26 lapsen huoltajalta luvan lapsen osallistumisesta haastatteluun. Lopullinen tutkimuksemme kohdejoukko koostui kuitenkin 23 lapsesta, sillä kaksi lasta kieltäytyi osallistumasta ja yksi lapsi oli niin pitkällä hoitovapaalla, ettei hän ollut paikalla haastatteluajankohtana. Haastatteluihin osallistuneet lapset olivat iältään 3-5-vuotiaita ja heistä tyttöjä oli 12 ja poikia 11. Lapset olivat kahdesta eri lapsiryhmästä ja jaoimme heidät sattumanvaraisesti yksilö – ja parihaastatteluihin. Parihaastattelussa lapsista muodostetut parit olivat samasta lapsiryhmästä. Parihaastatteluihin osallistui yhteensä neljä paria eli kahdeksan lasta ja yksilöhaastatteluihin osallistui 15 lasta.

Olimme alun perin suunnitelleet toteuttavamme haastattelut siten, että yksilöhaastattelut olisi kohdistettu viisivuotiaisiin lapsiin ja parihaastattelut 3-4-vuotiaisiin lapsiin. Olimme jakaneet lapset valmiiksi ryhmiin ja parihaastatteluja oli tarkoitus toteuttaa toteutunutta enemmän. Haastattelut aloitettuumme vuorohoidolle ominainen vaihtelevuus tuli kuitenkin hyvin pian vastaan ja asetti rajoitteita suunnitelmiemme. Luvan saaneet lapset olivat kovin vaihtelevasti paikalla ja tulivat hoitoon niin eri aikoihin, että alkuperäisen jaottelumme mukaiset haastattelut olisivat vieneet

todella paljon aikaa toteutuakseen. Erityisesti tämä korostui parihaastattelujen kohdalla, sillä usein kävi niin, että parista vain toinen oli paikalla. Päädyimmekin aikataulujen vuoksi siihen, että toteutimme ne parihaastattelut, joihin saimme lapset paikalle ja loput teimme yksilöhaastatteluina. Tämä siis poisti myös alkuperäissuunnitelmamme mukaisen ikäjaottelun. Alkuperäiset suunnitelmamme muuttuivat useasti matkan varrella, mutta toisaalta koimme sen konkretisoivan juuri vuorohoidon vaihtelevaa arkea.

Laadullisella tutkimuksella ei tähdätä tilastollisiin yleistyksiin ja säännönmukaisuuksiin, vaan sillä pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään jotakin ilmiötä syvällisemmin. Tuomi ja Sarajärvi lainaavatkin teoksessaan Eskolaa ja Suorantaa (1996): ”ratkaisevaa ei ole aineiston koko vaan tulkintojen kestävyys ja syvyys.” (Tuomi & Sarajärvi 2012, 85.) Tiedonantajien määrä omassa tutkimuksessamme oli suhteellisen iso ja saadun aineiston määrä näin ollen melko runsas. Emme kuitenkaan tinkineet laadusta, vaan käsittelimme kaikkea aineistoa tasapuolisesti ja niihin syvällisesti paneutuen.

Lapsen tutkimisen erityispiirteet

Kyrönlampi-Kylmänen kritisoi kirjassaan tutkimuksellisen perinteen kapeaa näkökulmaa, jossa tutkimuksen päämäärät ovat olleet aikuislähtöisiä. Näkökulma lapsen asemasta samanarvoisena ja aikuisten kanssa yhtä pätevänä tiedontuottajana on lähtöisin vasta 1990-luvulta. Siitä lähtien sosiologisessa lapsuustutkimuksessa on haluttu tutkia lasten kokemuksia kysymällä suoraan lapsilta itseltään. Kyrönlampi-Kylmäsen mukaan näin lapset saadaan pois siitä näkymättömyydestä, johon aikaisempi, aikuislähtöinen tutkimus on heidät ajanut ja asettanut. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 24.)

Lapsuustutkimuksessa lapset on nähty jokseenkin ongelmallisena tutkimuskohteena heidän ajattelunsa ja ymmärryksensä kehittymättömyyden vuoksi. On ajateltu, että lapsen kyky tuottaa luotettavaa tietoa on puutteellinen eli ei voida varmuudella esimerkiksi tietää, mikä on totta ja mikä lapsen mielikuvituksen tuotetta. Usein lasta

koskevissa tutkimuksissa lapsia koskeva tieto on pyritty hakemaan luotettavamman tiedon lähteeltä eli esimerkiksi lasten vanhemmilta, hoitajilta tai opettajilta. Lapsen oma rooli tutkimuksessa on tällöin ollut tutkimuksen passiivinen kohde. (Ritala-Koskinen 2001, 145–149.) Vanhempien ja ammattikasvattajien tärkeyttä lapsen arjen tutkimisessa ei pidä kuitenkaan unohtaa, ja onkin kiinnostavaa sekä tarpeellista hyödyntää myös heidän kokemustaan ja tietoaan lapsen arjesta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 24). Omassa tutkimuksessamme ei ole oleellista, kuinka totuudenmukaisia saamamme tiedot ovat, vaan se, kuinka lapset itse kokevat vuorohoidon arjen. Kuten Aino Ritala-Koskinen (2001, 149) kirjoittaa: kun ollaan kiinnostuneita siitä, miten tutkittavat jäsentävät ja kokevat itse elämänsä ja sen tapahtumia, ei kysymys asian totuudellisuudesta ole enää kiinnostava.

Yksi tärkeimmistä asioista lapsen haastattelutilanteessa on huomioida aikuisen vastuu luottamuksellisen suhteen rakentamisessa haastattelijan ja lapsen välille. Aikuisen tulee varmistaa lapselle arvostava kohtaaminen niin, ettei lapsi menetä turvallisuutta, persoonansa kunnioittamista tai ymmärtävää katsetta missään vaiheessa haastattelua. Lapsi rakentaa omaa persoonaansa kokemuksiensa myötä, ja erityisesti tämän vuoksi jokainen onnistunut ja hyvä kohtaaminen on tärkeä; ne auttavat lasta vahvistumaan ja rohkaisevat lasta elämään ja jakamaan omaa tarinaansa. (Mattila 2011, 18–19.) Haastattellessamme lapsia heidän kokemuksistaan vuorohoidosta, meille oli erityisen tärkeää korostaa lasten asiantuntijuutta. Kerroimme haastattelutilanteen aluksi lapselle, kuinka tärkeää olisi jos tämä auttaisi meitä vastailemalla kysymyksiimme. Perustelimme tätä lapsille sillä, että he tietävät päiväkodin arjesta paljon enemmän kuin me.

Onnistunut ja kannustava vuorovaikutus on yksi aikuisen ja lapsen välisen haastattelun peruskulmakivi. Haastattelija pystyy voimistamaan vastavuoroista vuorovaikutusta näyttämällä omalla esimerkillään olevansa kiinni tässä hetkessä: kun aikuinen osoittaa aitoa kiinnostusta ja keskittymistä asiaan, myös lasten innostus kasvaa. (Vilén ym. 2006, 225.) Siinä missä mielenkiinnon herättämisellä ja motivoinnilla on

suuri merkitys haastattelun käynnistyessä, on yhtäläillä tärkeää kiinnittää huomiota myös kiinnostuksen säilymiseen koko haastattelun ajan. Tähän hyvä keino on esimerkiksi se, että haastattelusta tehdään vaihteleva, eikä se kestä liian kauaa. Kirmanen kertoo huomanneensa omassa tutkimuksessaan, että lasten huomio suuntautui haastatteluissa usein muihin seikkoihin, kuten ympäristöön. Tällaisessa tilanteessa hän kehottaa vastaamaan lyhyesti lapselle ja hienovaraisesti johdattelemaan keskustelun takaisin oikeille raiteilleen. (Kirmanen 1999, 211–212.) Kohtasimme omissa haastatteluissamme saman ilmiön: lapsi saattoi esimerkiksi kiinnittää huomionsa ympärillä oleviin tavaroihin, jolloin pyrimme kannustamaan lasta jatkamaan haastattelua vastaten kuitenkin hänen tarpeeseensa:

Tyttö 3v.(Y): *”Mikäs tää on?”*

Haastattelija: *”Se on sellanen yks jääkiekkoukkeli, sä voit laittaa sen sinne kentälle. Tuus tänne patjalle takas istumaan. Mä kysyn sulta vielä pari kysymystä. Sä oot jaksanu tosi hyvin vastata.”*

Tyttö 3v.(Y): *”Miks nää pelaajat on kaatunu?”*

Haastattelija: *”Jos ne on vielä vaikka yöunilla. Jos ne on vähä väsyneitä. Tuu hetkeks tänne vielä vastailemaan.”*

Lapsitutkimuksessa tutkijan tulee huomioida se, että pienen lapsen ajattelu on kovin konkreettista. Esimerkiksi lapsen aikakäsitys ja käsitevarasto ovat erilaisia verrattuna aikuiseen. Sen vuoksi on tärkeää, että tutkija käyttää haastattelussa lapsen ikään sopivaa kommunikaatiota. (Kirmanen 1999, 197,199.) Pyrimme muotoilemaan haastattelukysymyksistä lyhyitä ja käyttämään yksinkertaista sanastoa, puhumaan ikään kuin ”lapsen kielellä”. Lapsen ajattelun konkreettisuus ja kysymyksen asettelu merkitys tulivat hyvin esille pilotoidessamme haastatteluamme; halusimme kuulla lapsen ajatuksia siitä, miten päiväkodin aikuinen ja kotona oleva aikuinen eroavat toisistaan. Haastateltava lapsi ymmärsi, että tarkoitimme haastattelumateriaalin vanhempi- ja päiväkodin aikuinen - hahmoja.

Haastattelija: *”Joo-o. No mitäs erilaista päiväkodin aikuisessa on kun sun äidissä tai isässä. Onko niissä jotain erilaista?”*

Tyttö 4v.(Y): *”Öö, tän nää hihat on vähä samanlaiset nää nää, hihat ei oo samanlaiset. Tällä on punaiset hihat ja tällä on siniset ja tällä öö, violetti. Ja tuo on vähä pu-*

na..”

Haastattelija: ”Niin siinä on vähä montaa väriä.”

Tyttö 4v.(Y): ”Niin punasta ja violettia. Ja mutta nää housut ja nää kengät on samantyyppiset.”

Teoksessa *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö* todetaan, että lapsen haastattelussa kielellinen ilmaisu voi olla sivuosassa. Lapsilta voidaan hankkia tietoa puhumisen lisäksi esimerkiksi leikin, lelujen ja piirtämisen avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 129.) Omassa tutkimuksessamme käytimme keskustelun tukena tekemäämme kuvamateriaalia sekä piirtämistä, joiden avulla ikään kuin leikimme haastattelun läpi. Koimme erityisesti kuvamateriaalin todella toimivaksi, sillä lapset innostuivat värikkäistä kuvista, joita saivat itse kiinnittää haluamallaan tavalla. Haastattelupaikan pyrimme järjestämään muutenkin otolliseksi: rauhallinen, tuttu ja neutraali ympäristö loi hyvät puitteet haastattelulle (liite 7). Kirmanen (1999, 203) tuo esiin myös haastatteluajankohdan valinnan, jonka huomioimme omassa tutkimuksessammekin; pyrimme valitsemaan ajankohdan, jolloin lapsi olisi pirteimmillään.

5.4 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu

Teemahaastattelu on haastattelutyyppi, jossa haastattelun aihepiirit eli teemat on määriteltä, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä (Hirsjärvi ym.2009, 208). Tämän vuoksi teemahaastattelua kutsutaankin puolistrukturoiduksi tai puolistandardoiduksi haastatteluksi eli se on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että haastattelija on esimerkiksi ennalta määritellyt kysymysten muodon, mutta niiden kysymisjärjestys voi vaihdella ja haastateltavat voivat vastata omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.) Omassa tutkimuksessamme laadimme etukäteen jokaiseen teemaan kysymyksiä, joilla voisi parhaiten selvittää lapsen mielipiteitä (liite 3). Emme kuitenkaan noudattaneet niitä kaavamaisesti, vaan käytimme niitä luontevasti tilanteen mukaan.

Hirsjärven ja Hurmeen teoksessa kuvataan teemahaastattelua Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1956) mukaan neljän päävaiheen kautta. Ensinnäkin, kun aineistonkeruumenetelmäksi valitaan teemahaastattelu, tiedetään, että tutkittavat ovat kokeneet itse tilanteen johon kysymykset liittyvät. Toisessa vaiheessa tutkijalla on myös tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja hänellä on usein olemassa jokin esioletus siitä. Tämän perusteella tutkija kehittää kolmannessa vaiheessa haastattelurungon ja neljännessä vaiheessa haastattelu kohdennetaan haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin. Teemahaastattelu lähteekin siitä ajatuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, uskomuksia, ajatuksia ja tunteita voidaan tutkia tätä menetelmää käyttäen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Teemahaastattelun käyttö tutkimuksessamme perustui ajatukseemme siitä, että keskeisten teemojen pohjalta tapahtuva keskustelu antaa laajemman mahdollisuuden lapsen äänen kuulemiseen, kuin yksityiskohtaiset ja tarkat kysymykset. Pyrimme haastatteluissamme kunnioittamaan lapsen subjektiivisia kokemuksia ja tulkintoja asioista, sillä pidämme niitä todella tärkeinä ja arvokkaina. Teemahaastattelu tukee siis hyvin opinnäytetyömme keskeistä ajatusta lapsen osallisuudesta ja lapsilähtöisestä toiminnasta. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 128) ovat muotoilleet hyvin vastauksen siihen, miksi valitsimme juuri haastattelun tutkimusmenetelmäksemme:

”..haastattelemalla lasta päästään lähemmäksi hänen elämysmaailmaansa – lähemmäksi hänen käsityksiään ja mieltymyksiään.” Toteutimme teemahaastattelun yksilö – ja parihaastatteluina. Päädyimme tähän sen vuoksi, että halusimme kokeilla kahta erilaista tapaa saada lapsen ääni kuuluviin. Kummassakin haastattelumuodossa on omat vahvuutensa ja heikkoutensa, joten koimme niiden täydentävän toisiaan ja näin edistävän mahdollisimman monipuolisen aineiston saamista. Teemahaastattelumme teemoja olivat *tulo – ja lähtötilanteet vuoropäiväkodissa, vuoropäiväkodin arki vertaisryhmän kanssa, vuoropäiväkodin arki aikuisten kanssa, ilta ja yö vuoropäiväkodissa, kivat tilanteet ja asiat vuoropäiväkodissa, ikävät tilanteet ja asiat vuoropäiväkodissa sekä unelmien päivä vuoropäiväkodissa.*

Yksilöhaastattelu

Yksilöhaastatteluna haastattelimme yhteensä 15 lasta. Haastattelutilanteen alussa lapset ohjattiin patjalle istumaan ja heille kerrottiin haastattelun tarkoitus, toteutus sekä kysyttiin lapsen suostumus haastatteluun. Haastattelun toteutimme seitsemän päiväkodin arkeen liittyvän teeman pohjalta, joihin liittyvät kysymykset pyrimme liittämään konkreettisiin arjen tapahtumiin ja tilanteisiin. Keskustelun tukena toimi kehittelemämme kuvamateriaali (liitteet 4 ja 5), joka koostui päiväkodin huoneesta ja nukkarista, hahmoista (lapsi itse, kaverit, päiväkodin aikuiset, vanhemmat) sekä leluista ja esineistä, joita päiväkotiin kuuluu. Lapsi sai haastattelun aikana laittaa tavaroita ja hahmoja haluamallaan tavalla päiväkotia esittävään pohjaan. Lasta itseään esittävällä hahmolla oli kaksi eri tunnetilaa valittavana; iloiset kasvot tai surulliset kasvot. Näin lapsi pystyi ilmaisemaan kuhunkin aiheeseen liittyvän tunnetilansa hahmolla. Me siis ikään kuin leikimme haastattelun lapsen kanssa läpi. Haastattelut nauhoitettiin.

Haastattelu on yksi yleisimmistä tiedonkeruumuodoista ja yksilöhaastattelu on tavallisin tapa toteuttaa se. Yksilöhaastattelussa tutkija ja haastateltava ovat suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa keskenään. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 204, 210.) Yksilöhaastattelussa haastateltava lapsi saa haastattelijan jakamattoman huomion ja myös hiljaisen ja aremmankin lapsen on mahdollista saada äänensä kuuluville (Turtiainen 2001, 53). Toisaalta yksilöhaastattelu voi jännittää lasta enemmän kuin parin kanssa haastateltavana oleminen. Päädyimme sen vuoksi siihen, että vain toinen meistä tutkijoista osallistuu kerrallaan haastatteluun. Lapsi olisi saattanut kokea olonsa turvattomaksi kahden lähes tuntemattoman aikuisen haastateltavana.

Parihaastattelu

Haastattelimme parihaastatteluna neljä paria eli yhteensä kahdeksan lasta. Tila, jossa parihaastattelut toteutettiin, oli sama kuin yksilöhaastatteluissa. Valmistelimme etukäteen jokaiselle lapselle oman paperin, johon oli valmiiksi hahmoteltu päiväkodin raamit (liite 6). Haastattelutilanteen alussa lapset ohjattiin patjalle istumaan ja heille

kerrottiin haastattelun tarkoitus, toteutus sekä kysyttiin lapsen suostumus haastatteluun. Parihaastattelu eteni samojen teemojen pohjalta kuin yksilöhaastattelu. Lapsi sai haastattelun aikana piirtää aiheisiin liittyviä kuvia paperille ja näin ilmaista itseään vapaasti samalla kun keskustelimme. Hyödynsimme piirtämisen rinnalla myös yksilöhaastattelun kuvamateriaalia (liite 4), sillä koimme sen erittäin toimivaksi. Molemmat tutkijat osallistuivat parihaastatteluun siten, että toinen vastasi keskustelun etenemisestä ja toinen keskittyi huomioimaan lasten kuvallista ilmaisua. Haastattelut nauhoitettiin.

Parihaastattelu on ryhmähaastattelun alamuoto ja sitä käytetään paljon juuri kasvatustieteissä, kun haastatellaan lapsia, nuoria ja lasten vanhempia. Teoksessa *Tutki ja kirjoita* viitataan Grönforsiin (1982), joka on omassa tutkimuksessaan todennut, että haastateltavat ovat usein vapautuneempia ja luontevampia, kun haastattelussa on useampi henkilö läsnä. Tällainen ryhmähaastattelu tuottaa myös tietoa usealta henkilöltä samanaikaisesti ja haastateltavat voivat auttaa toisiaan muistamaan asioita sekä korjaamaan väärinymmärryksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 210–211.) Valitsimme omaan tutkimukseemme toiseksi haastattelumuodoksi parihaastattelun juuri näiden seikkojen perusteella. Olimme aiemmasta tutustumisesta huolimatta lapsille melko tuntemattomia, joten ajattelimme, että lapselle voisi olla helpompaa tulla kaverin kanssa haastattelutilanteeseen. Parihaastattelussa lapset saivat myös tukea toisiltaan siten, että toisen haastateltavan vastaus saattoi herättää myös toisessa lapsessa muistoja sekä ajatuksia, jotka eivät muuten olisi tulleet mieleen.

Toisaalta usean henkilön haastattelu yhtä aikaa sisältää myös kielteisiä puolia. Esimerkiksi ryhmäpaine voi estää jotakin haastateltavaa ilmaisemasta omaa eriävää mielipidettään ja lisäksi puheliaammat henkilöt voivat määrätä herkästi keskustelun kulun. (Hirsjärvi ym. 2009, 211.) Pohdimme myös itse omaa tutkimusta tehdessämme parihaastattelun mahdollisia kielteisiä seikkoja. Haastattelijan rooli korostui parihaastatteluissa etenkin siinä, että hän jakoi puheenvuoroja tasaisesti, jotta myös hiljaisemmat lapset saivat äänensä kuuluviin. Usein haastateltavat lapset saattoivat

myös herkästi sanoa saman vastauksen kuin toinen varsinkin silloin, kun kysymys oli hieman haastavampi:

Haastattelija: ”*Onko täällä jotain sellasta, mistä te ette tykkää yhtään. Onko (lapsen nimi) jotain sellasta, mistä sä et tykkää täällä päiväkodissa?*”

Poika 4v.(P1): ”*Olen, en ole.*”

Poika 4v.(P2): ”*Enkä mä.*”

Poika 4v.(P1): ”*Kotona mä olen.*”

Poika 4v.(P2): ”*Niin mäki.*”

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysivaihetta kuvataan usein laadullisen tutkimuksen haastavimmaksi ja työläimmäksi vaiheeksi. Aineistoa on usein kertynyt runsaasti ja se voi olla hyvin elämänläheistä ja rikasta. Tämän vuoksi kaikkea kertynyttä materiaalia ei ole syytä analysoida, vaan tutkijan täytyy joskus jättää hyödyntämättä osa keräämästään aineistosta. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analysointitapoja on useita. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135.) Tässä tutkimuksessa analysointitapana käytettiin teemoittelua, eli aineistoa tarkasteltiin haastatteluteemojen kautta ja niistä nostettiin esiin mielenkiintoisia sitaatteja tulkittavaksi (Eskola 2007, 173). Päädyimme yhdistämään yksilö – ja parihaastattelun aineistot ja analysoimme ne yhtenäisenä aineistona. Tämä siksi, että parihaastatteluja toteutui odotettua vähemmän ja ne etenivät samojen teemojen pohjalta kuin yksilöhaastattelut. Pyrimme huomioimaan kuitenkin haastattelutilanteiden luonteiden erilaisuuden, ja olemme esimerkiksi käytettyihin sitaatteihin merkinneet, onko kyse yksilö (Y) – vai parihaastattelun (P) vastauksesta.

Ensimmäinen vaihe tässä tutkimuksessa aineistonkeruun jälkeen oli sen sanasanainen puhtaaksikirjoitus eli litterointi. Aineiston siirtäminen tietokoneelle sanasta saan on työläs ja hidas prosessi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138–140). Pyrimme kirjoittamaan haastattelut mahdollisimman tarkasti ylös ja usein heti haastattelun jälkeen, jotta se olisi vielä hyvin muistissa. Tämä oli todella tärkeää myös sen vuoksi, että joi-

denkin lasten puheesta oli ajoittain vaikea saada selvää, joten sen litteroiminen jälkeinpäin olisi ollut kenties mahdotonta. Kun kaikki haastattelut oli litteroitu, ne jaettiin teemoittain haastatteluteemojen mukaisesti, minkä jälkeen varasimme Hirsjärven ja Hurmeen ohjeistuksen mukaan runsaasti aikaa haastatteluiden lukemiseen. Teoksessaan *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria – ja käytäntö* he kirjoittavat, että ennen analysointia aineistoa tulisi lukea kokonaisuutena useaan kertaan ja lukemisen tulisi olla luonteeltaan aktiivista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 143.)

Etenimme aineiston analyysissä Jari Eskolan kirjoituksen *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta* mukaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto siis jaettiin teemahaastattelun teemojen mukaisesti. Eskolan mukaan aineistoa ei vielä tässä vaiheessa juurikaan karsita, vaan se järjestellään uudelleen. Seuraavassa vaiheessa siirryimme itse analyysiin. Aineistoon tutustumisen jälkeen teimme siitä omia tulkintojamme ja päätelmiämme sekä liitimme siihen teoriaa ja omaa pohdintaa. Eskola korostaa sitä, että analyysin tarkoitus on tiivistää aineistoa; mitään oleellista ei saa jättää pois, vaan aineiston informaatioarvon tulee kasvaa. Seuraavaksi poimimme aineistosta mielestämme tärkeimmät ja mielenkiintoisimmat kohdat. Eskola kehottaa lähtemään liikkeelle haastattelun ”parhaimmista paloista” ja etenemään siitä aineiston antoisuusjärjestyksessä. Lähdimme analysimaan aineistoa teema kerrallaan ja etenimme tällä Eskolan mainitseamalla ”lumipallo-tekniikalla”. Tässä vaiheessa aineisto myös kirjoitettiin auki poimitujen kohtien mukaisesti, eli tekstissä yhdistyivät aineiston esimerkit ja oma ajattelumme. Viimeisessä vaiheessa pyrimme tulkitsemaan aineistoa teoriakytkentöjen ja aiempien tutkimustulosten valossa. (Eskola 2007, 167–179.)

5.6 Tutkimuksen eettisyys

Koko tutkimusprosessin ajan pyrimme noudattamaan mahdollisimman tarkasti ja hyvin yleisiä tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä normeja ja arvoja. Kuula tuo kirjas-

saan *Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* esille hyvän ohjenuoran, jota tässäkin tutkimuksessa seurattiin: älä valehtele, älä ota toisen omaa äläkä petä. Samaiset arvot ovat myös pohjana hyvälle tieteelliselle käytännölle, jonka noudattaminen on tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden kannalta ensisijaisen tärkeää. (Kuula 2006, 29, 34.) Tässä tutkimuksessa eettisyyden pohdinta korostui erityisesti, koska tutkimuskohteena olivat lapset. Ennen varsinaisen tutkimusprosessin alkua anoimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelukeskukselta.

Kirjoituksessaan *Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä* Ruoppila viittaa Morrowiin ja Richardsiin (1996), jotka nostavat esiin kolme asiaa liittyen lasten tutkimiseen: lasten haavoittuvuus, vähäinen kompetenssi ja vallan puute. Koska lapset ovat fyysisesti ja psyykkisesti aikuista heikompia ja heiltä puuttuu tietoja ja kokemuksia, tulee päätös lapsen osallistumisesta tutkimukseen olla lapsen huoltajalla. (Ruoppila 1999, 27–28.) Lapset kuuluvat myös lainsäädännöllisesti suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää tutkimukseen osallistumisestaan (Kuula 2006, 147). Ennen tutkimuksen suorittamista lasten huoltajille lähetettiin tutkimusta ja lapsen osallistumista koskevat kirjeet (liite 1). Lupakirjeessä selostettiin tiiviisti, mutta kattavasti tutkimuksen luonne ja siihen liittyvät seikat, kuten lapsen ja perheen anonymiteetin suojaaminen. Tutkimuslupa saatiin yhteensä 26 lapsen huoltajalta.

Huoltajalta saadun tutkimusluvan jälkeen on erittäin tärkeää saada lapsen oma suostumus tutkimukseen osallistumiselle. Lapselle tulee kertoa, mistä tutkimuksessa on kysymys ja mikä hänen roolinsa tutkimuksessa on. Ruoppila muistuttaa, että tutkimuksesta on kerrottava lapselle tavalla, jonka hän varmasti ymmärtää. Eettisyyteen kuuluu oleellisesti myös tutkittavan oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Lasta ei missään nimessä saa painostaa tutkimukseen, vaan hänen oikeuttaan kieltäytyä tulee kunnioittaa. Voi olla kuitenkin paikallaan selvittää, mistä lapsen kieltäytyminen johtuu, jotta esimerkiksi turhat pelot tutkimusta kohtaan voidaan käsitellä.

(Ruoppila 1999, 38.) Koska opinnäytetyömme perustuu lapsen osallisuuteen ja kuulemiseen, lapsen oma suostumus haastatteluun korostui. Haastattelutilanteen alussa lapsille kerrottiin haastattelun tarkoitus, toteutus sekä kysyttiin lapsen suostumus haastatteluun. Lapsi sai osoittaa suostumuksensa peukalolla; peukalo ylöspäin tarkoitti ”kyllä” ja peukalo alaspäin ”ei”. Tähän päädyttiin sen vuoksi, että kyseisessä päiväkodissa peukalolla mielipiteen ilmaiseminen oli muutenkin käytössä. Tutkimusluvan saaneista lapsista kaksi kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen. Halusimme antaa näille lapsille myöhemmin vielä mahdollisuuden osallistua tutkimukseen, joten tiedustelimme heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun uudemman kerran. Kumpikaan lapsista ei kuitenkaan halunnut osallistua ja kunnioitimme heidän mielipidettään. Lapsille pyrittiin luomaan tunne siitä, ettei kieltäytyminen haitannut lainkaan, vaan oli täysin hyväksyttävä asia.

Tutkimuksen eettisyyttä on pohdittava lupa-asioiden lisäksi myös tutkimuskysymysten asettelussa sekä esimerkiksi laadittaessa haastattelukysymyksiä. Ruoppila varoittaa etenkin arkaluontoisten ja tabuihin liittyvien kysymysten herättävän herkästi kritiikkiä ja negatiivisia mielipiteitä. (Ruoppila 1999, 39–40.) Pyrimme huomioimaan eettiset seikat teema-alueiden ja niihin liittyvien kysymysten muotoilussa. Sen tyyppistä kysymyksenasettelua pyrittiin välttämään, jossa lapsen olisi esimerkiksi pitänyt arvottaa päiväkodin työntekijöitä tai ryhmänsä lapsia sen tarkemmin. Myös vanhempiin ja perheeseen liittyvät kysymykset pyrittiin esittämään mahdollisimman neutraalisti, sillä emme tunteneet tarkasti lasten taustoja. Yleisesti koko haastattelun ajan kunnioitimme lapsen oikeutta olla puhumatta tai kertomatta asioista, joita ei itse halua. Tästä hyvänä esimerkkinä ote 4-vuotiaan pojan haastattelusta, jossa hän toi esille kokemuksen kiusatuksi tulemisesta. Poika avasi keskustelun kiusaamisesta kysyttäessä ikävistä kokemuksista päiväkodissa, mutta jatkokysymyksen ”Miltä se tuntui?” jälkeen poika sanoi: ”Tai ei oo (kiusattu)”. Poika halusi peräännyä syystä tai toisesta kiusaamisesta puhuttaessa, joten haastattelua jatkettiin toisesta aiheesta. Vilén ja muut (2006, 169) kirjoittavat, että tämänkaltaisessa tilanteessa on oleellista pysäh-

tyä miettimään, missä suhteessa lapsi on haastateltavaan: jos suhde on liian etäinen, on se esteenä myös lapsen avoimuudelle.

Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu vielä tutkimusaineiston ja tutkimuksen julkaisemiseen liittyvät kysymykset. Tutkimusaineistoa tulee käsitellä ja säilyttää siten, ettei se voi päätyä ulkopuolisten käsiin. Tähän liittyy olennaisesti tutkittavien anonymiteetin turvaaminen koko tutkimusprosessin ajan. (Ruoppila 1999, 41.) Opinnäytetyöprosessin aikana saatuja tietoja käytettiin ainoastaan tutkimuksen tekemiseen, eikä lasten tai perheen henkilöllisyys tullut ilmi missään vaiheessa. Tutkimusaineistoa säilytettiin luottamuksellisesti ja aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti tutkimuksen päättyessä. Lisäksi Ruoppila (1999, 41–46) tuo esille tutkimuksen raportointiin liittyvät eettiset normit, joihin kuuluvat muun muassa tekijänoikeusasiat, tutkimuksen tarkka ja todenmukainen kuvaaminen, raportin kieliasu sekä tutkimuksen julkaiseminen. Pyrimme opinnäytetyössämme erityiseen huolellisuuteen myös edellä mainittujen normien noudattamisessa. Opinnäytetyö julkaistaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun noudattaman opetusministeriön suosituksen mukaan, eli opinnäytetyömme ei sisällä salassa pidettävää aineistoa ja tutkimus on julkinen heti, kun se on hyväksytty (Kirje ammattikorkeakouluille 2004).

5.7 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen perinteestä peräisin olevat käsitteet validiteetti eli pätevyys ja reliabiliteetti eli toistettavuus eivät ole monen kirjallisuuslähteen mukaan riittäviä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Esimerkiksi teoksessa *Tutki ja kirjoita* viitataan Wolcottiin (1995), jonka mukaan kaikki ihmisen ja kulttuurin kuvaukset ovat ainutlaatuisia, eikä kahta samanlaista tapausta ole olemassa. Tällöin perinteiset luotettavuuden arviointia kuvaavat käsitteet validiteetti ja reliabiliteetti eivät tule kysymykseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuudessa tärkeintä ovat Janesickin (2000) mukaan henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Tutkijan

tarkka ja totuudenmukainen kuvaus kaikista tutkimusprosessiensä vaiheista siis parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Ensimmäinen seikka, jolla pyrimme parantamaan oman tutkimuksemme luotettavuutta, oli aineistonkeruumenetelmien pilotoiminen. Testasimme sekä yksilö – että parihaastattelut ennen varsinaisten haastatteluiden toteutusta. Tämän perusteella teimme pieniä muutoksia haastattelutilanteeseen, jotta se olisi mahdollisimman suotuisa lapsen hyvään kohtaamiseen.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija luo ja tulkitsee itse tutkimusasetelmaansa, joten siitä saatu tieto on väistämättä jossain määrin subjektiivista. Pyrkimyksenä toki on, että tutkija on puolueeton ja ottaa saamansa tiedon vastaan sellaisenaan ilman että vaikuttaa tutkimustuloksiin. Voidaan kuitenkin sanoa, ettei tieto ole koskaan täysin objektiivista, vaan se suodattuu tutkijan omien ominaisuuksien, uskomusten ja kokemusten läpi. Vaikuttavia asioita voivat olla esimerkiksi tutkijan oma ikä ja sukupuoli tai arvomaailma, jota hän edustaa. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 135–136.) Pyrimme tuottamaan opinnäytetyöprosessin aikana mahdollisimman objektiivista ja luotettavaa tietoa, mutta samalla myös tiedostamaan oma vaikutuksemme tutkimustuloksiin. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta onkin hyvin tärkeää, että tutkija tiedostaa ja tunnistaa omat arvonsa, asenteensa ja käsityksensä tutkimuskohdetta kohtaan (Munter & Siren-Tiusanen 1999, 191–192). Tutkimuksemme luotettavuutta lisää se, että tutkijoita oli kaksi ja kumpikin osallistui jokaiseen tutkimuksen vaiheeseen. Molemmat toteuttivat haastatteluja, ne litteroitiin yhdessä ja aineistoon tutustuminen sekä aineiston analyysi suoritettiin myös kahden tutkijan voimin. Tutkimustuloksemme eivät siis perustu vain yhden ihmisen tulkintaan, vaan niissä on mukana kaksi näkökulmaa.

Pohdimme myös haastattelutilanteen vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen. Haastateltavat lapset olivat meille suhteellisen tuntemattomia, joskin olimme käyneet muutamaan otteeseen tutustumassa heihin ennen haastatteluja. Tarkoituksena oli, että yhteisen leikin, pelailun ja muun touhuamisen kautta tulisimme edes hieman

tutuiksi lasten kanssa, jotta itse haastattelutilanne ei olisi enää niin jännittävä. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2008, 130) pitävät tärkeänä sitä, että tutkija voisi viettää aikaa päiväkodin lapsiryhmässä ennen haastatteluja, jotta lapsi ja tutkija pääsevät hieman tutummiksi keskenään. Osa lapsista kuitenkin jännitti haastattelutilannetta ja mieltimme, kuinka paljon se vaikutti lasten vastauksiin. Pyrkivätkö he vastaamaan mahdollisimman oikein tai jäikö jotain sanomatta jännittämisen vuoksi? Yleisesti haastattelun luotettavuutta onkin katsottu heikentävän se, että haastateltavilla on usein taipumus vastata sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Haastatteluaineisto voidaan nähdä myös konteksti – ja tilannesidonnaisena. Haastateltava saattaa siis haastattelussa antaa erilaista tietoa kuin jossakin toisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 206–207.) Tämä korostuu lapsia haastateltaessa, sillä lapselle on tyypillistä, että hän muistaa senhetkisen mielentilansa mukaan tärkeät asiat. Toisaalta mielikuvituksellisuus ja vaihtelevat mielentilat ovat luonnollinen osa lapsen ajattelua ja kerrontaa ja näin ollen merkityksellistä lapsen todellisuudelle. (Kangassalo & Suoranta 2001, 150–151.)

Pienet lapset vastaavat myös herkemmin ”kyllä” kuin ”ei”, jos heiltä kysytään kyllä/ei-tyyppisiä kysymyksiä. Kirmanen selittää ilmiötä viitaten Tilleriin (1988), jonka mukaan lapset eivät usein halua vastustaa aikuista. (Kirmanen 1999, 200.) Tämän vuoksi pyrimme välttämään haastatteluissa tämänkaltaisia kysymyksiä sekä kaikenlaista muutakin johdattelua. Esimerkiksi kysymys ”Kerro millaista päiväkodissa on olla yöttä?” antaa varmasti monipuolisempia ja totuudenmukaisempia vastauksia kuin kysymys: ”Onko päiväkodissa kivaa olla yöttä?”. Huomasimme johdattelemattomuuden lasten haastatteluissa olevan toisinaan melko haastavaa. Lapset hämmentyivät herkästi, jos haastattelukysymys oli ympäröivää ja he kaipasivat konkreettisia vihjeitä tarttuakseen aiheeseen. Tämä vaati haastattelijalta tarkkuutta ja taitoa esittää kysymys siten, että lapsen oli helppo vastata ilman, että tätä olisi johdateltu tietynlaiseen vastaukseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA TULOSTEN TARKASTELUA

Esittelemme saamamme tutkimustulokset haastatteluteemoittain. Tarkastelemme ja vertaamme aineistoa teorian ja aikaisempien tutkimustulosten pohjalta. Lisäksi nostamme haastatteluiden sitaatteja elävöittämään tekstiä ja tuomaan lapsen ääntä konkreettisemmin esille. Sitaatit on koottu sekä yksilö - että parihaastatteluiden aineistoista ja ne on merkitty sen mukaisesti: yksilöhaastattelu = Y, parihaastattelu = P. Pyrimme myös välttämään saman lapsen sitaattien käyttöä toistuvasti, jotta kaikkien lasten ääni tulisi mahdollisimman tasapuolisesti edustetuksi. Tarkkoja lukumääriä vastanneiden lasten osuuksista ei ole tekstiin merkitty, sillä tilastojen tekeminen ei ollut tutkimuksemme lähtökohtana. Mielestämme oleellisinta on lapsen yksilöllinen kokemus, olipa sitten kyse yhdestä tai useammasta lapsesta.

6.1 Tulo – ja lähtötilanteet vuoropäiväkodissa

Ensimmäisessä teemassa tarkoituksemme oli virittää lapsi haastattelun aiheisiin. Kysyimme kysymyksiä, joilla oli sujuvaa lähteä liikkeelle, ja joihin lapsen oli helppo vastata. Aarnos kirjoittaakin alakouluikäisten lasten tutkimista käsittelevässä kirjoituksessaan siitä, kuinka lasta haastatella tulisi lähteä liikkeelle lapselle tutuista asioista. Hänen mukaansa teemahaastattelussa jokainen teema-alue on hyvä aloittaa sellaisella kysymyksellä, joka liittyy lapsen omaan kokemusmaailmaan, esimerkiksi kulu-neeseen päivään, lapsen perheeseen tai ystäviin. Näin lapsi kykenee parhaiten omien kokemustensa valossa tuottamaan tietoa. (Aarnos 2010, 176.)

Aloitimme haastattelun kysymällä lapselta, millä mielellä hän on kyseisenä päivänä tullut päiväkotiin. Kaikki haastatteluun osallistuneet lapset olivat tulleet hyvällä mielellä päiväkotiin haastattelupäivänä tai edellisenä iltana. Lapset kertoivat syyksi sen, että he pääsevät leikkimään kavereiden kanssa ja että päiväkodissa on kivoja leluja. Yksi lapsi kertoi tulevansa päiväkotiin aina hyvällä mielellä. Lisäksi eräs lapsista kertoi

hyvin sujuneen aamun kotona vaikuttaneen siihen, että hän oli tullut hyvällä mielellä päiväkotiin. Lapsen suhde päiväkotiin riippuukin paljolti siitä, kuinka hänet otetaan siellä vastaan muiden lasten taholta. Lapsi tulee mielellään päiväkotiin, jos hän pääsee leikkimään kavereidensa kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 76–77.)

Haastattelija: *"...Eli susta on kiva tulla tänne päiväkotiin?"*

Tyttö 4v.(Y): *"On. Mä aina sanon, että mä haluan päiväkotiin."*

Haastattelija: *"Niin sä haluat päiväkotiin."*

Tyttö 4v.(Y): *"Äitii.. Mä haluan!" (esittää, kuinka pyytää päästä hoitoon)*

Haastattelija: *Minkäs takia susta on kiva tulla hoitoon?*

Tyttö 3v.(Y): *Noku noku täällä on kiva leikkiä.*

Haastattelija: *Minkäs takia (lapsen nimi) on tullut hyvillä mielin hoitoon?*

Poika 5v.(Y): *Koska tänne on aina kiva tulla.*

Haastattelija: *"No minkäs takia (lapsen nimi) on tullut ilosilla mielillä (päiväkotiin)?"*

Tyttö 4v.(Y): *"Kun mä heräsin niin aikasin, niin siksi mulla on niin hyvä mieli."*

Monet lapset kokivat myös, että joskus päiväkotiin on ollut ikävää tulla. Osa lapsista kertoi tulevansa pahalla mielellä silloin, kun täytyy tulla yöhoitoon. Jotkut lapset nimesivät syiksi myös päiväunien nukkumisen ja aikaisin hoitoon tulemisen. Ylipäänsä lapset kokivat päiväkotiin tulemisen kurjaksi silloin, kun tekisi mieli jäädä kotiin. Osa lapsista olikin kokenut koti-ikävää joskus ollessaan päiväkodissa ja usein koti-ikävä tuli yöaikaan. Yksi lapsista kuvaili myös sitä, kuinka pitkän kotonaolon jälkeen on vaikeaa tulla taas takaisin päivähoitoon. Kyrönlampi-Kylmänen jakaa kirjassaan vanhemman ja lapsen keskinäisen ajan kahteen osioon: heillä on yhdessä vietetty fyysinen aika sekä henkinen aika, jolloin läheisen luo palataan ajatuksissa silloin, kun toinen ei ole näköpiirissä. Vanhemmasta erossa oleva lapsi miettii ja muistelee vanhempaansa monesti päiväkodissa, ja muistelu-aika saattaa tuottaa lapselle ikävän ja kaipauksen tunteita. Lapsen ikävöiminen on normaalia, mutta lapselle kyse on vakavasta tunnetilasta, mikä tulisi tunnistaa ja huomioida päiväkodin arjessa entistä paremmin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 69–70.)

Haastattelija: *"Minkäs takia joskus on tuntunu siltä (ikävältä tulla hoitoon)?"*

Poika 5v.(Y): *"Koska.. Jos ei oo kavereita, ei oo ollu tekemistä. Sillo kun tulee aikasin päiväkotiin."*

Haastattelija: *"Onko sulla koskaan ollu tollanen surullinen olo, kun sä oot tullu tänne päiväkotiin?"*

Poika 5v.(Y): *"(nyökkää) Sen takia, kun on pitänyt olla kaks yötä täällä päiväkodissa."*

Haastattelija: *"Mitäs sitte jos joskus ei oo kiva (tulla hoitoon) niin minkä takia ei oo?"*

Poika 5v.(Y): *"Jos on ollu liian kauan vapaalla, niin joskus on kerran käynny silleen."*

Haastattelija: *"Niin että jos on paljon vapaalla, niin sitte ei enää haluais tulla vai?"*

Poika 5v.(Y): *"Niin että jää äiti vähä mieleen."*

Kysymme lapsilta, kuka heidät tuo päiväkotiin ja hakee sieltä kotiin. Suurin osa lapsista nimesi äidin ja isän tai vain toisen vanhemmista. Monet lapsista kertoivat lisäksi isovanhempien osallistuvan tulo- ja lähtötilanteisiin. Päiväkodista kotiin lähteminen oli lähes kaikista lapsista mukavaa, vaikka silloin leikki jäi usein kesken. Leikkien kesken jääminen harmitti osaa lapsista ja "tuntui inhottavalle", kuten yksi lapsista asian ilmaisi. Tämän vuoksi kotiin lähteminen herätti lapsissa ristiriitaisia tunteita. Erään lapsen kertoma vastaus osoittaa, että kotiinlähdön ristiriitaisuus voi liittyä myös muihin tekijöihin.

Haastattelija: *"Entäs sitten kun ne hakee teidät hoidosta kotiin niin miltäs se tuntuu?"*

Poika 4v.(P): *"Kivalta ja typerältä."*

Haastattelija: *"Kivalta ja typerältä vai? No miks se tuntuu siltä?"*

Poika 4v.(P): *"Kun mä tykkään olla ite typerä ja isi ei ymmärrä."*

Haastattelija: *"No miltä se tuntuu, kun äiti tulee hakeen sut hoidosta?"*

Tyttö 3v.(Y) *"Öö, sillo kun mä olin syömässä ja äiti oli siinä ovella ja ja mä näin myös että pappa oli ovella."*

Haastattelija: *"No miltäs se sitte tuntuu ku se äiti tai isä tulee hakemaan ja teiltä jää joku tosi kiva leikki kesken?"*

Poika 4v.(P): *"No vähän pahalta, mut sitte ku se lopetetaan niin sitten tuntuu hyvältä."*

Päiväkodissa leikin keskenjääminen on varsin yleistä, ainakin jos siihen ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Etenkin vuorohoidossa lapsia ja aikuisia tulee ja menee jatkuvasti päivän aikana ja päiväohjelma aikatauluineen asettaa omat ehtonsa toiminnan jatkumiselle ja sen loppuun viemiselle. Marjatta Kalliala kirjoittaa suoranaisesti keskeyttämisen kulttuurista, joka vallitsee nykyisin päiväkotimaailmassa. Lasten kokemusten intensiteetti kärsii, kun toistuvasti täytyy lopettaa kesken ja orientoitua taas uuteen toimintaan. Kallialan mukaan valmius keskeyttää kertoo siitä, ettei meneillä olevaa tekemistä, usein leikkiä, arvosteta tarpeeksi. Kuitenkin nykyisen 24/7- yhteiskuntamme hektisyyden keskellä olisi tärkeää tarjota lapselle kiireettömyyttä. Kallialan sanoin: ”Edelleen on tärkeää osata pysähtyä, keskittyä, kiinnittyä ja sitoutua.” (Kalliala 2012, 80–81, 86–89.) Myös Liimola (2012, 5) kirjoittaa lasten elävän päivä kerrallaan ja juuri tässä hetkessä, ja hän toivoisikin lapsille tarjottavan mahdollisuus kiirettömään leikkiin, turvallisessa ympäristössä vertaisten sekä välittävien aikuisten ympäröimänä.

6.2 Vuoropäiväkodin arki vertaisryhmän kanssa

Tässä teemassa meitä kiinnosti se, millaisiksi lapset kokevat vertaissuhteensa vuoropäiväkodissa. Jatkoimme haastattelua siis keskustelemalla lapsen kanssa päiväkodin kavereista. Lähes kaikki lapset osasivat mainita leikkikavereitaan nimeltä, toiset mainitsivat vain parhaimman ystävän, kun taas toiset luettelivat pitkän listan ryhmänsä lapsia. Ojala ja Poikola (2010, 35) ovat tutkineet opinnäytetyössään lasten kokemuksia ystävydestä vuorohoidon näkökulmasta, ja myös heidän haastatteluissaan jokainen lapsista osasi nimetä itselleen yhden tai useamman kaverin. Urpilaisen (2012, 52) tutkimuksessa haastattelun lapset kertoivat pääasiassa niistä lapsista, jotka olivat lapsen kanssa haastattelupäivinä samaan aikaan hoidossa.

Kavereiden kanssa leikkiminen korostui haastatteluissa, kun tiedustelimme lapsilta, mitä he tekevät mielellään kaverin kanssa. Myös Ojalan ja Poikolan (2010, 38) tulok-

sista selvisi, että haastattelun lapset määrittivät ystävän juuri leikin kautta, ja toivoivat, että heille tarjottaisiin mahdollisimman paljon tilaa ja aikaa vapaan leikin toteutumiselle. Parhaimmillaan vuorohoito pystyykin tarjoamaan vapaata leikkiäikää silloin, kun hoidossa on vain vähän lapsia eli esimerkiksi aikaisin aamulla tai viikonloppuisin. Kaiponen (2005, 55) kirjoittaa tutkimustuloksissaan leikin ja leikkikavereiden merkityksen korostuvan vuorohoidossa turvallisuuden tunteen sekä jatkuvuuden tarjoajina; kavereista muodostuu lapselle oma tärkeä sosiaalinen yhteisö, joka parhaimmillaan tarjoaa helpotusta vuorohoidon haasteisiin.

Haastattelija: *"Mitä (lapsen nimi) tekee kaikista mieluiten sen (parhaan kaverin) kanssa?"*

Poika 4v.(P): *"Mm, leikin aina aika monta, junaradalla, autoilla ja kaikilla muillakin noppereilla ja leegoilla."*

Haastattelija: *"Mitäs te tykkäätte (parhaiden kavereiden) kanssa leikkiä? Millä te tykkäätte leikkiä?"*

Tyttö 3v.(Y) *"No...no poneilla."*

Haastattelija: *"Tykkäätte leikkiä poneilla."*

Tyttö 3v.(Y): *"Ja kotista myös."*

Parhaimman kaverin puuttuminen päiväkodista puolestaan herätti lapsissa erilaisia tunteita. Lapset nimesivät seuraavanlaisia tunteita; tuntuu tylsältä, surulliselta, ei miltään, hyvältä ja iloiselta. Suuri osa lapsista kertoi leikkivänsä muiden lasten kanssa, jos parhain kaveri ei ole päiväkodissa. Osa kertoi voivansa olla yksinkin välillä. Kääriäinen (2005, 57) on saanut samantyyliä tuloksia; toiset haastattelun lapsista kaipasivat juuri tiettyä leikkikaveria, kun taas joillekin lapsista oli tärkeämpää, että oli edes joku kaveri, jonka kanssa leikkiä ja tehdä erilaisia asioita.

Haastattelija: *"No entäs sitte jos täällä ei ookaan se (paras kaveri). Mitä jos ne sun hyvät kaverit ei ookaan täällä päiväkodissa, miltäs se sit tuntuu?"*

Tyttö 5v.(Y): *"Ihan surulliselta."*

Haastattelija: *”No entäs (lapsen nimi), miltä tuntuu jos parhaat kaverit ei oo hoidossa?”*

Poika 4v.(P2): *”Hyvempi.”*

Haastattelija: *”No löytyykö teillä sitte muita kavereita täältä hoidosta, jos ne parhaat kaverit ei oookkaan?”*

Poika 4v.(P1): *”Ei tarvii ottaa parhainta kaveria. Sitte voi leikkiä yksinki.”*

Haastattelija: *”Kenes kaa sä sitte leikit, jos (paras kaveri) ei oo täällä hoidossa?”*

Poika 5v.(Y): *”No... jos täällä on muita, niin kyl mä leikin sillo niitten kaa.”*

Kaksi haastateltavista lapsista nimesi itselleen kolmesta lapsesta koostuvan ryhmän, jossa he viihtyvät parhaiten. Kysyttäessä lapsilta, mitä he tykkäävät keskenään tehdä, eivät lapset halunneet avoimesti kertoa leikeistään vaan paljastivat sen olevan salaisuus, jonka vain kolmikko saa tietää. Koivunen kuvaa tämänkaltaista ystävyysuhdetta todella osuvasti:

Kun kahdesta lapsesta tulee ystävät tai hyvät kaverit, he eivät ole valinneet toisiaan sattumanvaraisesti. Molemmat antavat toisilleen ja saavat toisiltaan jotain, mikä saattaa jäädä aikuiselle salaisuudeksi. He tarvitsevat toisiaan. (Koivunen 2009, 54.)

Kolmikun leikki sai haastattelussa jäädä tärkeäksi salaisuudeksi kaverusten välille. Myös Ojalan ja Poikolan (2010, 36) haastatteluissa lapset kertoivat jakavansa salaisuuksia ystävän kanssa. Tämä on hieno esimerkki siitä, että myös vuorohoidon vaihtuvissa ryhmissä lasten on mahdollista rakentaa läheisiä ja erityisiä kaverisuhteita keskenään.

Suurin osa lapsista koki pääsevänsä hyvin leikkiin mukaan. Haastateltavista lapsista muutamat kertoivat jääneensä joskus leikin ulkopuolelle, ja tämä tuntui heistä pääasiassa kurjalta, muun muassa ”tyhmältä” ja ”surulliselta”. Lapset hakeutuvat yleisesti hyvin luontaisesti lelujen ja leikkikavereiden luokse, mutta kasvattajan läsnäoloa ja ohjausta tarvitaan, jotta jokainen lapsi pääsisi osaksi leikkiä (Koivunen 2009, 40).

Kyrönlampi-Kylmänen toteaaakin kirjassaan, ettei lapsen tulisi koskaan kantaa huolta leikkiin pääsystä tai siitä, huolitaanko häntä mukaan muiden seuraan yleisesti päiväkodin arjessa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 77). Samaten Kääriäisen (2005, 60) tutkimuksessa lapset nimesivät juuri leikistä poissulkemisen yhdeksi vuoropäiväkodin ikävimmäksi asiaksi.

Haastattelija: *"No onko sulle koskaan käyny niin ettet sä pääsis mukaan leikkiin?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No on joskus."*

Haastattelija: *"Miltäs se tuntuu, jos kaverit ei ota leikkiin mukaan?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No vähän surulliselta."*

Haastattelija: *"No onko sulle koskaan käyny silleen, ettei sua otettais leikkiin mukaan?"*

Tyttö 5v.(Y): *"Välillä ei saa mennä sinne puolelle, missä on enemmän lapsia."*

Haastattelija: *"No miltäs se tuntuu?"*

Tyttö 5v.(Y): *"No sitten voi ottaa toisen leikin ja toisen kaverin."*

Keskustelimme lasten kanssa myös siitä, onko päiväkodin ryhmään tullut koskaan uutta lasta, sellaista, jota lapsi ei ole tuntenut. Tutkimuskohteena ollut päiväkotitarjoaja ainoana päiväkotina yö- ja viikonloppuhoitoa kyseisessä kaupungissa. Tästä johtuen haastateltavien lapsiryhmiin liittyy mukaan keikkalapsia aina silloin, kun muiden päiväkotien lapset tarvitsevat tilapäisesti hoitoa näinä erityisinä aikoina. Keikkalapset tuovat oman haasteensa valmiiksi tiheästi vaihtuviin lapsiryhmiin. Kysymys tuntui lapsista hieman vaikealta, mutta osa lapsista muisti, että ryhmään oli tullut joskus uusi lapsi. Uuden lapsen tuleminen ryhmään tuntui lapsista pääasiassa positiiviselta asialta.

Haastattelija: *"Okei, tuntuuks susta että sä tunnet kaikki lapset jotka on sun ryhmässä?"*

Poika 5v.(Y): *"Tuntuu, mutta joskus niitä uusiaki tulee."*

Haastattelija: *"No miltäs se tuntuu kun tulee uusia?"*

Poika 5v.(Y): *"No, ihan kivalta. Siinä on vähä sitä tuntua, että toi vois olla kaveriki."*

Kirjassa *Hyvä päivähoito* Koivunen kuvailee, kuinka mille tahansa ryhmälle on ominaista kehittyä omanlaisensa tapa toimia sekä struktuuri, jota määrittelee ryhmä-

käyttäytymisen säännöt. Ryhmädynamiikan kehittymiseen vaikuttaa ryhmän sisäiset roolit, joten jokainen ryhmän jäsen vaikuttaa osaltaan siihen, miten systeemi toimii. (Koivunen 2009, 52.) Vuorohoidossa lapsiryhmien kokoonpanot vaihtuvat päivittäin, joten ryhmän sisällä ei pääse rakentumaan selkeää rakennetta ja myös lasten roolit vaihtuvat sen mukaan, kenen kanssa he toimivat. Keltikangas-Järvinen viittaa kirjassaan Langloisin ja Libenin (2001) tutkimukseen, jonka tulokset osoittavat, että lapselle kehittyy sitä paremmat ongelmanratkaisutaidot, mitä paremmin lapsi tuntee ympäristönsä, oman ryhmänsä ja on niihin kiinnittyneenä (Keltikangas-Järvinen 2012, 221). Kalliala puolestaan tuo kirjassaan esiin näkökulman, jossa ryhmä nähdään voimavarana, ja päiväkodissa on aikuisten tehtävä tietoisesti töitä, jotta lasten arjessa voitaisiin vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta (Kalliala 2012, 164).

Suuret lapsiryhmät päiväkodeissa on yleisesti tunnistettu ongelma, ja se puhututtaa niin vanhempia kuin päiväkotien henkilökuntaa. Valitettavan usein kuulee lauseen ”Liian suuret ryhmät, liian vähäiset resurssit”. Kalliala (2012, 166) toteaa kirjassaan ryhmäkoon hallitsevan suomalaista keskustelua päiväkodin laadusta – liian suurista lapsiryhmistä tuntuu löytyvän syy ja selitys kaikkiin ongelmiin. Urpilainen (2012, 54) tuo esiin erään vanhemman kommentin siitä, kuinka pahalta tuntuu jättää lapsi ruuhkapäivinä hoitoon; äiti oli huolissaan siitä, kuinka vähän yhdelle lapselle jää aikaa. Vuorohoito itsessään lisää vanhemmille haasteita ja paineita, ja olisikin suotavaa, ettei vanhemman tarvitsisi kantaa huolta lapsen hyvinvoinnista hoitopäivän aikana. Halusimmekin kuulla lasten mielipiteitä siitä asiasta, onko heidän mielestään parempi, että päiväkodissa on vähän vai paljon lapsia. Lapset jakautuivat tässä kohdin kahtia; osan mielestä oli parempi, että lapsia on paljon kun taas hieman suurempi osa lapsista toivoi, että lapsia olisi vähän. Suuremmissa lapsiryhmissä viihtyvät lapset kertoivat perusteluksi, että tällöin leikkikavereita olisi enemmän. Vähän lapsia toivoivat puolestaan toivat esille, että tällöin ei olisi niin kova melu, saisi leikkiä rauhassa eikä olisi niin suurta ”ruuhkaa”.

Haastattelija: *"No onks susta parempi että täällä päiväkodissa on paljon lapsia vai vähän lapsia?"*

Tyttö 4v.(Y): *"Enemmän."*

Haastattelija: *"Minkä takia sä tykkäät että on enemmän?"*

Tyttö 4v.(Y): *"Nokun.. sitten on mulla enempi kavereita."*

Haastattelija: *"No tykkääksä, että täällä päiväkodissa on paljon vai vähän lapsia?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No vähän."*

Haastattelija: *"Joo, minkä takia sä tykkäisit että olis vähän?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No, sitten ei olis paljoo semmosta ruuhkaa. Voi leikkiä rauhassa."*

Haastattelija: *"Onko susta (lapsen nimi) kivempaa, että täällä päiväkodissa on vähän vai paljon lapsia?"*

Poika 5v.(Y): *"Vähän."*

Haastattelija: *"Minkä takia sä tykkäisit, että olis vähän lapsia?"*

Poika 5v.(Y): *"No osa, nokun osa huutaa niin kovaa."*

Haastattelija: *"Niin sitten olis vähän rauhallisempaa."*

Poika 5v.(Y): *"Mm."*

Siinä missä suuret ryhmäkoot vaikeuttavat jokaisen ryhmään kuuluvan lapsen huomioimista, kuulemista ja osallistamista, aiheuttaa suuri määrä lapsia ja aikuisia samoissa tiloissa myös muita ongelmia. Keltikangas-Järvinen tuo esille melun, jonka hän kirjassaan nimeää yhdeksi isoimmaksi stressin aiheuttajaksi päiväkodissa. Hälinä ja melu aiheuttavat pahimmillaan monia vaikeuksia päiväkodin arjessa, kuten kuulon alenemista. Keltikangas-Järvinen kuvaa jatkuvan metelin vaikuttavan myös haitallisesti kaikkiin kognitiivisiin toimintoihin; oppiminen ja muistin sekä kielen kehitys vaikeutuu. (Keltikangas-Järvinen 2012, 92.)

6.3 Vuoropäiväkodin arki aikuisten kanssa

Siirryimme haastattelussa lapsen vertaisryhmästä päiväkodin aikuisiin. *Päiväkodin arki aikuisten kanssa* teemassa olimme kiinnostuneita siitä, mikä aikuisen rooli ja merkitys päiväkodissa on lapsen kokemana. Lapsen tunneside päiväkodin aikuisiin on luonnollisesti erilainen kuin omiin vanhempiin. Päiväkodissa on paljon aikuisia, joiden rooli lapsen arjessa vuorottelee ja vaihtuu ja usein lapsi kiintyy toisiin työntekijöihin enemmän kuin toisiin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 74–75.) Lähes kaikki haastatte-

lemamme lapset osasivat nimetä päiväkodin aikuisia nimeltä, muutama lapsi kaipasi hieman apua nimien muistamisessa. Kahdelle lapsista oli jäänyt tarkasti mieleen erään aikuisen jääminen eläkkeelle ja lähtö pois heidän päiväkodistaan; hän oli selkeästi ollut näille lapsille merkityksellinen aikuinen.

Haastattelija: *"Miltä se tuntuu, kun (aikuisen nimi) ei tuu enää?"*

Poika 4v.(P): *"No vähän pahalta, se oli niin kiva."*

Haastattelija: *"Miltä se tuntuu, kun (aikuisen nimi) lähti?"*

Poika 5v.(Y): *"No ihan mukavalta kun sai lähettää postimerkitki."*

Kysyimme lapsilta, mitä aikuiset tekevät päiväkodissa heidän mielestään. Haastattelusta nousi esiin neljäntyyppisiä vastauksia. Ensimmäinen tyyppi oli huolenpidollinen näkökulma; aikuinen hoitaa ja vahtii lapsia sekä auttaa hankalissa tilanteissa, kuten ruokailussa ja vaatteiden pukemisessa. Muutama lapsi toi esiin myös sen, että aikuinen tuo turvaa ja pitää huolen siitä, ettei mitään pahaa pääse tapahtumaan. Lapset myös odottavat aikuisen puuttuvan esimerkiksi kiusaamiseen. Myös Kannisen ja Sigfridsin (2012, 80) mukaan tärkeintä mitä lapselle tulisi hoivasuhteessa välittyä, on, että aikuinen on saatavilla, auttaa lasta ja antaa lohtua tarvittaessa.

Haastattelija: *"Joo-o, no mitäs ne aikuiset sitten tekee täällä päiväkodissa sun mielestä?"*

Tyttö 4v.(Y): *"No, ne hoitaa meitä lapsia."*

Haastattelija: *"Mitäs ne on sun kanssa tehny?"*

Tyttö 4v.(Y): *"No, öö, ehkä vähän varmaan auttanu vähän pienempänä mua syömään."*

Haastattelija: *"No mitäs tää päiväkodin aikuinen—Mitäs ne (aikuisten nimet) täällä päiväkodissa tekee?"*

Tyttö 4v.(Y): *"No ne vahtii että jos tapahtuu jotain..jotanki..jotanki..öö jotanki pahaa, niin pitäis pitäis niinku vahtia sen takia."*

Toinen tyyppi, joka vastauksista nousi, oli toiminnallinen näkökulma. Aikuiset ohjaavat lapsille toimintaa ja ovat mukana leikeissä ja peleissä. Aikuinen myös lukee lapsille satuja ja askarteleo heidän kanssaan. Leikkiminen aikuisen kanssa herätti lapsissa

eriäviä ajatuksia, osa oli selkeästi sitä mieltä, että aikuiset leikkivät heidän kanssaan, kun taas osan mielestä aikuiset eivät leiki lainkaan. Aikuisen läsnäololla ja ohjaamisella on lapsen leikin kannalta todella suuri merkitys. Aikuisen osallistuminen kannustaa lapsia pitkäjänteisempään leikkiin, rohkaisee arempia lapsia mukaan toimintaan ja kehittää lapsen leikkitaitoja. Yhdessä tekeminen ja leikin mahdollistaminen ovat omiaan edistämään lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. (Mikkola & Nivalainen 2010, 54.)

Haastattelija: *"No mitä ne (päiväkodin aikuiset) on sun kanssa tehny?"*

Tyttö 4v.(Y): *"No.. pelannu."*

Haastattelija: *"No mitä ne aikuiset täällä päiväkodissa tekee? Mitä ne (aikuisten nimet) täällä tekee?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No.. Leikkii joskus lasten kanssa."*

Tyttö 3v.(Y): *"Aikuiset ei leiki koskaan mun kans."*

Haastattelija: *"Eikö?"*

Tyttö 3v.(Y): *"E-ei."*

Haastattelija: *"Olisko se kiva, jos ne leikkis?"*

Tyttö 3v.(Y): *"Joo."*

Kolmas tyyppi siitä, mitä aikuiset päiväkodissa tekevät oli työntekoon liittyvä näkökulma. Tässä tyypissä lapset kertoivat aikuisten tekevän seuraavanlaisia asioita päiväkodissa: aikuinen tekee töitä ja hommia, juttelee ihmisten kanssa, kirjoittaa ja soittaa puhelimella. Erään lapsen kertoma havainto siitä, että aikuiset katsovat hoitoaikoja heijastaa juuri vuorohoidon erityispiirrettä. Vuorohoidossa lapsia tulee hoitoon ja lähtee hoidosta pitkin päivää, jolloin aikuinen tarkastaa lapusta, kuka lapsista on paikalla mihinkin aikaan. Kalliala kritisoi aikuisista lähtevää keskeyttämisen kulttuuria tässä yhteydessä melko kärkkäästi. Hänen mukaansa päiväkodeissa aikuiset käyttävät liikaa aikaa sellaisiin asioihin, jotka ovat suoraan pois ajasta lasten parissa. Esimerkkinä hän mainitsee puheluiden soittelun ja tietokoneen ääreen hakeutumisen, jonka voisi hoitaa esimerkiksi lasten lepohetken aikana. (Kalliala 2012, 80–81, 53.) Toisaalta haastattelemamme lapset eivät puhuneet näistä työntekoon liittyvistä havainnois-

taan negatiiviiseen sävyyn, vaan se oli heille enemmänkin päiväkotiin kuuluva arkinen asia.

Haastattelija: *"Mitäs ne aikuiset tekee täällä päiväkodissa?"*

Poika 4v.(P): *"Ne öö.. kattoo hoitoaikoja."*

Haastattelija: *"No mitäs ne aikuiset täällä sitten tekee, täällä päiväkodissa?"*

Tyttö 4v.(P): *"Juttelee."*

Haastattelija: *"Juttelee, jutteleeko ne teidän kanssa vai kenen kanssa ne juttelee?"*

Tyttö 4v.(P): *"Kaikkien ihmisiä."*

Haastattelija: *"Mitäs ne aikuiset mahtaa täällä päiväkodissa tehdä?"*

Tyttö 3v.(Y): *"Hommia."*

Haastattelija: *"Hommia, mitäs ne hommat on?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No enpä tiiä."*

Neljäs tyyppi, jonka vastauksista löysimme, oli sääntöihin ja ohjaamiseen liittyvä näkökulma. Muutaman lapsen vastauksista ilmeni, että päiväkodin aikuiset asettavat sääntöjä sekä opastavat lapsia. Lapset kertoivat esimerkiksi, että päiväkodissa on asioita, joita ei saa tehdä ilman aikuista, kuten mennä varastoon tai ulos ilman aikuisen lupaa. Kyrönlampi-Kylmänen löysi omassa tutkimuksessaan myös tällaisen tyyppin ja hän sai muutenkin samansuuntaisia tuloksia lapsen suhteesta päiväkodin aikuisiin. Hän erottaa kolme näkökulmaa siitä, mikä merkitys aikuisella on päiväkodissa lapsen kokemana: aikuinen on sääntöjen asettaja, ohjatun toiminnan ohjaaja sekä lasten keskinäisten ristiriitojen ratkaisija. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 156.)

Haastattelija: *"No mitäs ne aikuiset täällä päiväkodissa sitten tekee?"*

Tyttö 5v.(Y): *"No että pitää syödä. Tai siis ne sanoo jos ei syö, että: "Sun pitää syödä!""*

Haastattelija: *"No mitäs tää hoitotäti tekee (lapsen nimi) kanssa täällä hoidossa?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No se aina vie mut sinne kävelemään ja näyttää mitä tehdään."*

Suurin osa haastattelemistamme lapsista kertoi tykkäävänsä tehdä yhdessä aikuisen kanssa jotakin. Suosituinta puuhaa lasten mielestä oli aikuisen kanssa pelaaminen. Muita mieluisia asioita oli leikkiminen, muovailu sekä askartelu ja yksi lapsista kertoi, että voi kertoa aikuiselle, jos hänelle tehdään jotain ikävää. Kallialankin mukaan lap-

set toivovat, että aikuinen leikkii heidän kanssaan, auttaa riitatilanteissa, näkee lapsen hyvät teot sekä vastaa lapsen tarpeisiin. Lapselle todella arvokasta on myös se, jos aikuinen eläytyy lapsen kokemukseen, mielikuviin ja leikkiin. (Kalliala 2008, 223, 228.) Muutama haastattelemistamme lapsista kertoi, ettei tykkää tehdä aikuisen kanssa mitään, vaan on mieluummin kavereidensa parissa.

Haastattelija: *”No tykkääks sä (lapsen nimi)tehdä jotain noiden aikuisten kanssa?”*
Poika 5v.(Y): *”Voin kertoa jos joku teki mulle pahaa.”*

Haastattelija: *”No mitäs sä tykkäät tehdä päiväkodin aikuisten kanssa?”*
Tyttö 4v.(Y): *”Noo.. En tykkää mitään! Mä tykkään tehdä lapsien kaa.”*

Kysyimme lapsilta myös, mitä aikuinen tekee jos lapsella on paha mieli. Osa lapsista kertoi, että jos heillä on paha mieli niin aikuinen lohduttaa. Muutama lapsista toi esille myös, että aikuinen ei aina lohduta. Lisäksi eräs lapsi kuvaili, että kun hänellä on paha mieli, niin aikuinen kieltää muita kiusaamasta. Kun lapsi pelkää tai on harmissaan, hän tarvitsee lohdutusta. Aikuisen herkkyys tunnistaa ja jakaa lapsen pahaa oloa luo lapselle turvaa ja opettaa lasta kohtaamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita. (Mikkola & Nivalainen 2010, 21–22.) Myös Hannuniemi korostaa lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen merkitystä vuorohoidossa. Aikuisen herkkyys lasten tarpeille, tunteiden näyttäminen ja kommunikaatio tukevat lapsen kehitystä ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista. (Hannuniemi 2011, 11–12.)

Haastattelija: *”No mitäs sitten jos sulla oisiki tollanen paha mieli, niin mitä ne päiväkodin aikuiset sit tekee? Mitä ne tekee, jos sulla on nii paha mieli, että ihan vaikka itkettä?”*

Tyttö 4v.(Y): *”Ne ottais sylliin. Ja yrittää sanoa: ”Äitin pitäis nyt lähteä, kun on työpäivä.”*

6.4 Ilta ja yö vuoropäiväkodissa

Tämä teema kysymyksineen herätti lapsissa paljon ajatuksia sekä tunteita, ja useat lapsista kertoivat kokemuksistaan ilta- ja yöhoidosta pitkin haastattelua. Jokainen

lapsista kertoi olleensa iltahoidossa, mutta kaikki eivät olleet viettäneet yötä päiväkodissa. Osalle, etenkin nuorimmille lapsista, oli hankalaa erottaa iltahoito, mutta kun liitimme iltahoitoon kysymyksiä esimerkiksi Pikku Kakkosesta, osasivat lapset helpommin kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Myös Väisänen (2003, 78) oli tutkimuksessaan hyödyntänyt lapsille tuttuja tv-ohjelmia ohjatessaan lapsia kertomaan iltahoidosta.

Haastattelija: *"No ootko sä ollu (lapsen nimi) koskaan illalla täällä päiväkodissa?"*

Poika 5v.(Y): *"Oon, montaki päivää!"*

Haastattelija: *"Montakin kertaa oot ollu. Entä ootko sä ollu yötä?"*

Poika 5v.(Y): *"En!"*

Haastattelija: *"Et oo yötä ollu?"*

Poika 5v.(Y): *"En oo ikinä ollu."*

Yleisesti iltahoitoon jääminen oli lapsista mukavaa, eikä iltahoito eronnut erityisemmin päiväkodin arjesta; silloin jatketaan tuttuja leikkejä, syödään päivällistä ja iltapäällä, luetaan satuja ja pelaillaan. Kääriäinen (2005, 67) on saanut samankaltaisia tuloksia iltahoitoon liittyen. Hänen tutkimukseensa osallistuneet lapset kertoivat jatkavansa samojen asioiden tekemistä kuin mitä heillä on tapana tehdä päivällä, ja hän esittääkin tuloksissaan, että lapsille ilta- ja yöhoidossa oleminen tuntui olevan "normaalia". Eräs lapsista kertoi haastattelussamme, kuinka joskus iltahoitoon liittyy erityistä toimintaa.

Haastattelija: *"Mitäs silloin illalla sitten tehdään?"*

Poika 5v.(Y): *"Joskus ollaan oltu pienten puolella ja ollaan oltu uimassa illalla."*

Haastattelija: *"Mitä te teette illalla täällä?"*

Poika 5v.(Y): *"Katotaan PikkuKakkosta."*

Haastattelija: *"Aa, katotte PikkuKakkosta."*

Poika 5v.(Y): *"Mm.. ja..."*

Haastattelija: *"Sitten teillä on varmaan ruoka täällä?"*

Poika 5v.(Y): *"On. Ja leikitään kans."*

Hannuniemi kirjoittaa tutkimuksessaan, että vuorohoidossa toteutettavan ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon luonne on kovin erilainen verrattuna tavalliseen päivähoitoon. Tällöin myös lasten tarpeet ovat erilaiset, esimerkiksi iltaisin lapset ovat väsyneitä ja

ikävoivat herkemmin vanhempiaan. Hannuniemen mukaan syyliä ja välittäviä aikuisia tarvitaan enemmän iltaisin ja viikonloppuisin. (Hannuniemi 2011, 12.) Vuorohoidossa lapset viettävät pitkiäkin hoitopäiviä, ja juuri päiväkotipäivän pituudella on todettu olevan merkitystä siihen, kuinka hyvin lapsi viihtyy ja jaksaa toimia päiväkodissa. Kun lapsi tuntee olevansa liian kauan erossa vanhemmistaan, alkaa ikävän tunteet helposti hiipiä mieleen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 72.) Haastattelun lapset kertoivat, kuinka nukkumaan mennessä ikävän tunteet nousevat voimakkaasti pintaan. Lähes kaikki lapsista koki yöksi jäämisen ikäväksi, mutta kaikki eivät osanneet kertoa syytä siihen, miksi yöhoito tuntui kurjalta. Kuitenkin kaksi lapsista kertoi parihaastattelussa jäävänsä mielellään nukkumaan päiväkotiin. Kaiponen (2005, 57–58) toteaa tutkimuksessaan, että lasten on vaikea tottua yöhoitoon kokemuksenkaan myötä, ja myös hänen tuloksissaan yöhoidon merkitys korostui kielteisenä lasten kerronnassa.

Haastattelija: *"No ootteko te ollu yötä täällä?"*

Poika 4v.(P1): *"Mä tykkään olla yötä päiväkodissa."*

Haastattelija: *"Tykkäät olla öitä. Onko (toisen lapsen nimi) ollu yötä hoidossa?"*

Poika 3v.(P2): *"Ja mä tykkään!"*

Haastattelija: *"No onko sulla joskus ollu ikävä kotiin, kun sä oot tullu päiväkotiin?"*

Tyttö 4v.(Y): *"Ainakin silloin, kun mä oon tota öö tullu tänne yöksi, niin aina ku mä oon sängyssä menossa nukkumaan, niin silloin mä oon vähä itkeny välillä."*

Haastattelija: *"Kumpi mieli sulla on kun sä tuut tänne yöksi? Hyvä vai paha mieli?"*

Poika 5v.(Y): *"No en tykkää."*

Haastattelija: *"Et tykkää."*

Poika 5v.(Y): *"En oikeestaan tykkää."*

Haastattelija: *"No minkä takia (lapsen nimi) sulla on joskus vähän tollanen (surullinen) mieli, kun sä oot täällä yötä?"*

Poika 5v.(Y): *"Mä en tykkää olla täällä yötä."*

Haastattelija: *"Mikä siinä on sun mielestä tyhmää?"*

Poika 5v.(Y): *"Öö...mä en oikein yönistä tykkää."*

Haastattelija: *"Ootko sä ollu koskaan (lapsen nimi) sitten yötä täällä?"*

Tyttö 4v. (Y): *"No oon, ja mua rupes itkettään."*

Päiväkotiin yöksi jäävät lapset osasivat jokainen kertoa toimintoja, jotka tehdään yhdessä aikuisen kanssa ennen nukkumahuoneeseen siirtymistä. Lapset kertoivat,

että he pesevät hampaat, vaihtavat yövaatteet, ja joskus he saavat vielä tämän jälkeen jatkaa hetken rauhallisia leikkejä. Nukkarissa aikuinen lukee iltasadun ja peittelee lapset sänkyyn, minkä lapset kokivat tärkeäksi ja mieluisaksi. Nukkumaanmenoon liittyvä tärkeä asia monelle lapselle oli myös oma sänky. Vaikka lapsi ei jäisikään yöksi päiväkotiin, on silti jokaiselle lapselle varattu oma sänky päiväunia varten. Jokainen lapsista osasi kertoa, nukkuvatko he ala- vai yläsängyssä ja etenkin vanhimille lapsille yläsänkyyn pääsy oli hieno ja tärkeä asia. Yritimme myös selvittää lapsilta, mitä eroa on sillä, että mennään nukkumaan päiväkodissa tai omassa kodissa. Suurin osa lapsista kertoi vastaukseksi sen, että paikoissa on erilaiset sängyt, ja toinen yleinen vastaus oli, että tällöin nukutaan eri paikassa. Yöaikaan aikuisen hellä läsnäolo ja lohduttaminen tuntui lapsista tärkeältä, ja helpotti ikävän tunteita. Eräs lapsista toi esille toivetta siitä, että yöllä saisi kömpiä aikuisen luokse turvaan jos yöllä alkaa pelottaa esimerkiksi painajaisten vuoksi.

Haastattelija: *”Minkä takia se on erilaista mennä nukkumaan päiväkodissa kuin kotona?”*

Tyttö 4v.(Y): *”No ku se, me meillä kotona ei oo, meillä ei oo mitään öö yläsänkyä. Ja välillä mä meen ainakin äidin viereen jos mä nään paha unta”*

Poika 4v.(P1): *”Mun kotona on valkonen yläsänky.”*

Poika 4v.(P2): *”Ja ja mulla on alasänky mutta ku se ei mee rikki jos siellä pomppii. Se on tosi pitkä mutta mä mahun sinne.”*

Haastattelija: *”No mites sitten, kun sulla on tollanen paha mieli yöllä päiväkodissa niin lohduttaako toi aikuinen?”*

Poika 5v.(Y): *”Ei ne välillä huomaa.”*

Haastattelija: *”Ei ne välillä huomaa, joo. No saatko sä sitten unta päiväkodissa kun sulla on paha mieli?”*

Poika 5v.(Y): *”Saan ja sitten huomenna taas on hyvä päivä.”*

Monet lapsista kertoivat myös unilelun tuovan turvaa nukkumistilanteissa. Kyrönlampi-Kylmänen korostaakin kotoa tuodun unilelun merkitystä etenkin pienten lasten kohdalla. Kodin tutut tuoksut luovat lapselle turvallisuuden tunnetta ja hälvettävät ikävää päiväkodissa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 69.) Lapset kertoivat mielellään kavereista, jotka jäävät myös yöksi, ja nukkuvat heidän lähellään ala- tai yläsängyssä.

Samaten Kääriäisen (2005, 68) tutkimuksessa lapset kokivat myönteiseksi yöunille valmistautumisen ja nukkumisen yhdessä muiden lasten kanssa.

Haastattelija: *”Auttaako se, että sulla on unilelu mukana? Tuoko se sulle turvaa?”*

Tyttö 5v.(Y): *”Emmää oikein tiiä, ehkä. Ja myös seki varmaan tuo mulle iloa ja turvaa jos siellä joku aikuinen tulee yöllä silittämään.”*

Haastattelija: *”Tuoko se turvaa se unilelu?”*

Poika 5v.(Y): *”Joo, se pupu on mun mielestä ihan elävä.”*

Haastattelija: *”Joo, jutteletteko te yhdessä?”*

Poika 5v.(Y): *”Joo, jutellaan jopa yölläkin. Me jutellaan muistaki aiheista, ne on yleensä aika salaiset. Ne on aika salaisia juttuja.”*

6.5 Kivat ja ikävät tilanteet ja asiat vuoropäiväkodissa

Tässä teemassa halusimme kuulla lapsilta, mikä päiväkodissa on kivaa ja mikä saa lapsen hyvälle mielelle. Lapset kertoivat pääasiassa lempileikeistään ja – leluistaan. Lasten suosiossa olivat muun muassa kotileikki, poni – ja Barbie-leikit, pikkulegoilla rakentaminen sekä jumppa. Myös ulkona leikkiminen oli lapsista mieluisaa, ja muutama lapsi toi esille satujen kuuntelun. Tutkimuskohteenamme toimineessa päiväkodissa on myös uintimahdollisuus, jonka eräs haastateltava lapsi mainitsi lempiasiakseen päiväkodissa. Kääriäisen tutkimuksessa *Vuorohoidon laatu lapsen kokemana* ilmenee myös, että lapset pitävät toiminnoista, joissa saa käyttää omaa mielikuvitusta ja luovuutta. Lapsi saa mielihyvän tunteita etenkin silloin, kun toiminta on omaehtoista, eli lapsi saa tehdä sitä, mistä pitää. Kääriäinen tuo esille myös vaihteluun liittyvät kokemukset, joita tässä haastattelussa olivat esimerkiksi jumppa ja uiminen. Kokemukset, jotka tuovat vaihtelua normaaliin arkeen jäävät usein lapsille myös mielen positiivisina kokemuksina. (Kääriäinen 2005, 54–56, 58.)

Haastattelija: *”No entäs tota, mikä saa sut hyvälle mielelle kun sä oot täällä hoidossa? Millon sä oot tosi ilonen?”*

Tyttö 4v.(Y): *”Noku pääsee ulos leikkimään kotista.”*

Haastattelija: *"Mikä on (lapsen nimi) mielestä kaikkein parasta?"*

Poika 4v.(P1): *"Nopperit."*

Haastattelija: *"Entäs (lapsen nimi)?"*

Tyttö 4v.(P2): *"Ponia ja hevoset. Ponit ja barbit."*

Haastattelija: *"No mikäs (lapsen nimi) mielestä täällä päiväkodissa on kaikkein parasta?"*

Tyttö 3v.(Y): *"Että aikuiset lukee satuja välillä ja sitte.. ja nii kotona kattoo elokuvia ja päiväkodissakin."*

Haastattelija: *"No entäs sitten, mikäs täällä päiväkodissa on sellasta, mistä sä (lapsen nimi) tykkäät oikein kovasti? Mistä sulle tulee oikein tällänen hyvä mieli?"*

Poika 5v.(Y): *"No kun mä saan uia."*

Suurin osa lapsista mainitsi tässä yhteydessä iloa tuottavana asiana kaverit. Lapset kokivat muut lapset tärkeänä asiana päiväkodissa ja leikkiminen lempileluineen liittyi olennaisesti leikkikavereihin. Myös Kääriäisen sekä Urpilaisen tutkimustulokset viittaavat samaan eli monien kokemusten kohdalla toiset lapset tekevät niistä myönteisiä. Lapsen viettävät aikaa ja tekevät asioita mieluummin toisten lasten kanssa kuin yksin. (Kääriäinen 2005, 57; Urpilainen 2012, 61.) Lisäksi esiin nousi muitakin kuin toimintaan liittyviä asioita, joita lapset pitivät kivoina asioina päiväkodissa. Eräs lapsista kertoi, että kaikkein parasta päiväkodissa on se, kun saa lähteä kotiin. Toinen lapsi puolestaan kertoi, että kivointa on se, kun hän herää päiväkodissa.

Haastattelija: *"Niin mikäs on kaikista parasta täällä päiväkodissa?"*

Tyttö 3v.(Y): *"No kun saa jonkun kaverin."*

Haastattelija: *"Mikä täällä päiväkodissa on sun mielestä kaikkein parasta, mikä saa sut oikein hyvälle mielelle?"*

Tyttö 5v.(Y): *"Ööö.. Oikeestaan sellanen että mä saan lähteä kotiin."*

Pyysimme lapsia kertomaan myös, mikä päiväkodissa on kurjaa ja mikä saa heidät pahalle ja surulliselle mielelle. Haastatteluista esiin nousseita yleisimpiä teemoja olivat muun muassa kiusaaminen ja tyhmät leikit. Myös nukkuminen koettiin ikäväksi asiaksi varsinkin usein: osan mielestä kurjinta päiväkodissa oli päiväunet ja lähes kukaan

lapsista ei pitänyt yöhoidosta. Urpilaisen tutkimuksessa lapsen kokivat samansuuntaisia asioita ikävänä vuorohoidossa. Ihmissuhteisiin liittyviä lasten kokemia ikäviä asioita olivat ikävöiminen, kiusaaminen ja kavereiden puute. Vuorohoitoyksikön toimintaan liittyi puolestaan melu, pitkät hoitopäivät, päiväunet ja sellaiset toimintatuokiot, joista lapsi ei pidä. (Urpilainen 2012, 53–54.)

Haastattelija: *”Mikä saa sut pahalle mielelle?”*

Tyttö 4v.(Y): *”No jos tota, joku lyö mua niin mä ainakin silloin itken.”*

Haastattelija: *”No onks täällä päiväkodissa jotai sellasta tylsää, mistä sä et tykkää? Josta tulis vähä tollane (surullinen) mieli? (Näyttää kuvasta)*

Poika 5v.(Y): *”No päiväunissa!”*

Haastattelija: *”Sä et tykkää päiväunista.”*

Poika 5v.(Y): *”En. On tylsä nukkua.”*

Haastattelija: *”Onks sun mielestä täällä päiväkodissa jotain sellasta mistä tulee paha mieli? Tai jotain sellasta, mistä sä et tykkää yhtään?”*

Tyttö 5v.(Y): *”Öö.. öö.. ei oikeestaan. Tai jos tappelee, niin siitä tulee paha mieli.”*

Lisäksi muutama lapsi kertoi edellä esitetystä vastauksista poikkeavia asioita, jotka saavat heidät pahalle mielelle päiväkodissa. Eräs lapsi kertoi, ettei pidä siitä, kun ulos lähtiessä täytyy laittaa ”sukkalukot”, eli vetää sukanvarret housunlahkeiden päälle. Mielenkiintoista oli, että sama asia koettiin myös Kääriäisen tutkimuksessa kielteisenä. Toiminnan, tässä tapauksessa pukemisen, vaikeus voi olla syynä siihen, että lapsi kokee sen kurjana. (Kääriäinen 2005, 60.) Yksi lapsi puolestaan kertoi, että hän oli kerran itkenyt, kun ei ollut aikuisia paikalla, ja nuorin 3-vuotias haastateltavamme vastasi kysymykseemme siitä, onko hänellä ollut päiväkodissa paha mieli seuraavasti: ”Ei. Mä oon kiltti.”

Haastattelija: *”No onko täällä päiväkodissa jotain tyhmää, sellasta mistä sä et tykkää?”*

Poika 5v.(Y): *”No en tykkää ku oh.. mun pitää laittaa nää sukkulukot näin vääntää.”*

Haastattelija: *”Niin sä et tykkää sitte niitten laittamisesta?”*

Poika 5v.(Y): *”Nii. Olis helpompaa jos olis kesä, niin ei tarttis laittaa.”*

6.6 Unelmien päivä vuoropäiväkodissa

Haastattelun loppuksi halusimme kuulla lasten ajatuksia siitä, millainen olisi heidän mielestään unelmien päivä päiväkodissa. Tämä teema oli lapsille jokseenkin haastava, ja jouduimme avaamaan lapsille konkreettisten esimerkkien kautta, mitä unelmien päivä tarkoittaa. Apuna tähän hyödynsimme kuvamateriaalimme lelujen kuvia, joista lapsi pystyi esimerkiksi valitsemaan mitä leluja toivoisi päiväkodissa olevan. Unelmien päivä päiväkodissa olikin monelle lapselle sitä, että päiväkodissa olisi sellaisia leluja, mitä heiltä löytyi kotoa. Tällaisia leluja olivat lähinnä uutuuslelut, kuten *Geomagit* sekä *Petshopit*. Muutama lapsi toivoi päiväkotiin myös interaktiivista toimintaa, kuten elokuvien katselua sekä pelikonsolia. Lisäksi lapset esittivät toiveen, että unelmien päivänä jokainen voisi tehdä sitä, mitä haluaa ja eräs lapsi kertoi, että viettäisi tällöin koko päivän ulkona. Myös aiemmat tutkimukset osoittavat, että lapset toivovat päiväkotiin aikaa leikille ja omaehtoiselle toiminnalle sekä leluja ja muuta materiaalia tätä varten. Lapset toivovat myös, että voisivat itse valita enemmän toimintoja, joihin osallistuvat. (Vilén ym. 2006, 195–196.) Esimerkiksi Turtiaisen (2001, 36) tutkimuksessa lasten mielestä toivepäiväkoti olisi sellainen, missä ”sais tehdä ihan mitä lystää”.

Haastattelija: *”Jos ois sun unelmapäivä, niin mitä täällä päiväkodissa sillon tehtäis?”*

Poika 5v.(Y): *”No vois tehdä ihan mitä haluaa.”*

Haastattelija: *”No mitäs sitte, jos sä (lapsen nimi) saisit ite päättää mitä täällä tehtäis. Ois semmonen unelmien päivä, niin mitä täällä tehtäis?”*

Poika 5v.(Y): *”Mä haluan.. Et koko päivä ulkona!”*

Haastattelija: *”Koko päivän haluaisit olla ulkona, okei. No minkälaisia leluja täällä olis?”*

Poika 5v.(Y): *”Öö, eniten olis autoja, sitten pikkuleegoja toisiks eniten ja öö...”*

Haastattelija: *”No onks jotai semmosta, mitä täältä puuttuu?”*

Poika 5v.(Y): *”Joo!”*

Haastattelija: *”No?”*

Poika 5v.(Y): *”Mikä mulla on kotona. Semmone Geomaki.”*

Erään lapsen ajatus unelmien päivästä ei liittynyt leluihin tai leikkiin, vaan hän kertoi, että unelmien päivänä hänen ryhmässään olisi hänen lisäksi vain paras ystävä ja enemmän päiväkodin aikuisia. Jo edellä on kuvattu aikuisen huomion ja rauhallisen kiireettömän ympäristön merkitystä lapselle, mihin tämä lapsen toive olennaisesti liittyy. Edellä mainittujen lisäksi lapset toivat esiin erilaisia toiveita liittyen ruokaan ja herkkujen syömiseen päiväkodissa. Lapset olivat tuoneet Kääriäisen tutkimuksessa samankaltaisia toiveita unelmahoitopaikkaan liittyen; uudet lelut ja herkut olisivat mieluisia myös heidän mielestään. Erona meidän tutkimukseemme, Kääriäisen haastattelemien lasten toiveissa esiintyi myös sadunomaisia elementtejä: toiveissa oli muun muassa ”kukkohana WC:ssä”. (Kääriäinen 2005, 72.) Kaiken kaikkiaan meille syntyi se kuva, että haastattelemamme lapset olivat varsin tyytyväisiä päiväkotiansa, eivätkä osanneet nimetä kovin paljoa kehitysideoita siihen ja tai sen toimintaan. Turtiainen (2001, 49) toteaaakin, että lapsi ei välttämättä osaa haastattelutilanteessa nimetä niitä asioita, joita haluaisi toiminnassa tai ympäristössään muuttaa.

Haastattelija: *”No, mm, olisko täällä paljon vai vähän lapsia jos olis unelmapäivä?”*

Tyttö 4v.(Y): *”No mä haluaisin, että joku joku olis muussa ryhmässä tai että mun ryhmässä olis vain kaks, minä ja (paras kaveri) ja voitais yhdessä leikkiä. Ja enemmän päiväkotiaikuisia.”*

Päätimme haastattelun *unelmien päivä* – teemalla, sillä halusimme jättää lapselle haastattelusta hyvän mielen keskustelemalla mukavista asioista. Kiitimme lasta haastattelusta ja kysyimme hänen mielipidettään siitä. Lopuksi mietimme yhdessä lapsen kanssa, mihin toimintaan hän lähtisi päiväänsä jatkamaan ja saatoimme lapsen oikeaan paikkaan. Myös Aarnos korostaa kirjoituksessaan sitä, että lapsen haastattelu tulisi lopettaa kriisityöstäkin tunnettuun *debriefing* – hetkeen; lapsen kanssa voi vaihtaa muutaman sanan siitä, miltä haastattelu tuntui. On tärkeää myös siirtää lapsen ajatukset takaisin arkeen ja etsiä siitä iloisia ja turvallisia asioita. (Aarnos 2010, 177.)

7 POHDINTA

Päätutkimuskysymyksemme oli, miten lapset kokevat vuorohoidon arjen ja halusimme selvittää erityisesti, mikä on vuorohoidon merkitys sosioemotionaalille hyvinvoinnille lapsen kokemana. Olemme teoriaosuudessa pyrkineet käsittelemään lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia siitä näkökulmasta, mikä tutkimustulosten pohjalta tuntui merkitykselliseltä. Lisäksi avasimme työmme lähtökohtana ja tavoitteena toimivaa lapsen osallisuutta ja pohdimme, mitä se on päiväkodissa ja kuinka sitä voidaan tukea vuorohoidon haasteellisessa arjessa. Kokoamme seuraavaksi tutkimustulokset lapsen hyvinvointia lisääviin ja heikentäviin tekijöihin ja käsitteellä ”hyvinvointi” tarkoitamme juuri sosioemotionaalista hyvinvointia lapsen kokemana. Tämän jälkeen arvioimme tutkimuksen toteutusta ja nostamme esiin jatkotutkimusideoitamme. Lopuksi pohdimme tutkimustulostemme yleistettävyyteen liittyvää kysymystä ja sitä, kuinka niitä tulisi hyödyntää arkipäivän kasvatustyössä.

7.1 Yhteenvetoa

Useat muut lapsen hyvinvointia vuoropäiväkodissa selvittäneet tutkimukset ovat päätyneet kanssamme samaa tulokseen siitä, että leikki ja kaverit korostuvat tärkeimpinä asioina lapselle päiväkodissa. Leikki ja kaverit liittyivät sekä hyvinvointia tukeviin että heikentäviin tekijöihin; leikkiminen kavereiden kanssa ja se, että lapsi saa leikkiä ”omia” leikkejään lempileluillaan oli lapsille tärkeintä. Leikkikaverin puuttuminen, kiusaaminen, leikkien keskenjääminen ja tyhmet leikit puolestaan korostuivat negatiivisina asioina lasten puheissa. Sosiaalisen ympäristön kaksijakoisuus tuli esiin myös lasten mielteissä lapsiryhmän koosta. Suuri lapsiryhmä edistää lasten hyvinvointia siinä mielessä, että tällöin lapsella on enemmän leikkikavereita. Toisaalta suuri lapsimäärä tuo mukanaan melua ja ruuhkaa, mistä lapset eivät pitäneet. Pienessä ryhmässä lapset kokevat hyvinvointia tukevana tekijänä rauhallisen ilmapiirin ja häiriöttömän leikkiympäristön. Myös Kyrönlampi-Kylmäsen mukaan lapsen suhde

päiväkotiin on moniulotteinen. Hänenkin tutkimuksessaan lapsi koki myönteisiä tunteita päiväkodissa, kun sai leikkiä vertaisryhmässä. Mielipaha puolestaan liittyi kiuasamiskokemuksiin ja leikin ulkopuolelle jäämiseen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 158.)

Tuloksista on tulkittavissa, että omaehtoinen toiminta, se että lapsi saa itse valita mitä tekee, lisää lasten hyvinvointia vuoropäiväkodissa. Omien leikkien leikkiminen ja lelujen valitseminen itse oli lapsista tärkeää. Muun muassa ulkoilu sekä toiminta, joka tuo arkeen vaihtelua, nousi haastatteluissa esiin sellaisena asiana, josta lapset toivoivat voivansa päättää enemmän. Lapset toivoivat myös, että heidän lempiruokiaan sekä herkkuja olisi useammin päiväkodissa tarjolla. Sellaiset asiat, jotka ovat pakollisia, kuten päiväunet tai kuten eräs haastateltavamme asian ilmaisi ”sukkalukot”, heikentävät lapsen kokemaa hyvinvointia. Mielenkiintoista oli se, etteivät lapset toivoneet päiväkotiin mitään kovin epärealistista ja ihmeellistä, vaan he toivat enemmänkin esiin arkisia, pieniä asioita. Näemmekin, että vuoropäiväkodin arjessa on mahdollisuus vastata lasten toiveisiin, jos aikuisilla on halua ja kiinnostusta tarttua niihin.

Koti on usein lapselle ”maailman paras paikka”, merkittävin rakennetekijä lapsen subjektiivisessa maailmankuvassa (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 162). Lienee siis luonnollista, että lapsen hyvinvointia tukevat ja heikentävät tekijät päiväkodissa kytkeytyvät olennaisesti myös kotiin. Tuloksissa esiin nousi lapsen hyvinvointia tukevana tekijöinä hyvin sujunut aamu kotona sekä kotiin lähteminen. Koti-ikävä, pitkä kotijakso päiväkotijaksojen välillä ja vanhempien poissaolo etenkin yöaikaan olivat lasten kokemana puolestaan hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Monet lapset toivat esille pitkin haastattelua myös muita kotiin liittyviä asioita, kuten sisarustensa nimiä, tärkeitä tavaroitaan ja asioita, joita heille oli tapahtunut kodin arjessa. Tämä osoittaa, että lapsen hyvinvointi kotona ja päiväkodissa liittyy olennaisesti toisiinsa.

Turvallinen aikuinen, joka pitää huolta ja auttaa lisää lasten hyvinvointia vuorohoidossa. Tärkeää on, että aikuinen lohduttaa ja tälle uskaltaa kertoa, jos jokin asia on

pielessä. Myös Virkin tutkimuksessa kasvattajien merkitys lapselle korostui etenkin valvojina ja turvallisuuden tuojina, vaikka heidän läsnäolonsa on lapsille itsestäänselvyys (Kettunen 2012, 29). Lisäksi lapsen kokemaa hyvinvointia lisää se, että aikuinen tekee yhdessä lasten kanssa asioita, joskin kavereiden merkitys oli lapsille oleellisempi. Suosituinta puuhaa aikuisen kanssa oli pelaaminen ja muuta mieluista tekemistä olivat muun muassa leikkiminen, askartelu ja muovailu.

Iltahoito näyttäytyy tulostemme valossa lapsille jokseenkin samankaltaisena kuin päivisin toteutuva hoito. Lapset nimesivät iltaan liittyviä erityispiirteitä, mutta iltahoito koettiin melko normaaliksi osaksi päiväkotiarkea. Tästä voisi päätellä, että jatkuvuus ja tutut asiat siis lisäävät lapsen hyvinvointia iltahoidossa. Yöhoito oli haastatteluissa puolestaan aihe, joka herätti lapsissa selkeästi enemmän tunteita. Enemmistö lapsista koki yöhoidon heikentävän heidän hyvinvointiaan vuorohoidossa lähinnä koti-ikävä vuoksi. Hyvinvointia tukevia asioita öisin olivat lasten mielestä aikuisen lohtu ja läheisyys sekä kotoa tuotu unilelu ja oma sänky päiväkodin nukkarissa.

Varhaiskasvatuspäivillä Jyväskylässä Aula kokosi puheenvuorossaan tavoitteita hyvän lapsuuden puolesta. Aula peräänkuuluttaa samoja asioita, kuin mitä lapset toivat haastatteluissamme esille: enemmän aikuisten läsnäoloa, leikkiä ja sopua ja vähemmän yksinäisyyttä, suorittamista, riitelyä ja kiirettä. Hyvään lapsuuteen kuuluu olennaisesti myös lapsen mahdollisuus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. (Aula 2010.)

TAULUKKO 1. Lapsen hyvinvointia tukevia ja heikentäviä tekijöitä vuorohoidossa lapsen kokeman

Lapsen hyvinvointia tukevia tekijöitä vuorohoidossa lapsen kokemana	Lapsen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä vuorohoidossa lapsen kokemana
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Leikki ➤ Kaverit ➤ Lempileikit ja lasten ”omat” leikit ➤ Lempilelut, kodin lelut ➤ Omaehtoinen toiminta ➤ Arjen vaihtelevuus (esimerkiksi uinti) ➤ Hyvin sujunut aamu kotona ➤ Rauhallinen ilmapiiri ➤ Häiriötön leikki ➤ Turvallinen aikuinen, joka pitää huolta, lohduttaa, auttaa ja jolle uskalletaan kertoa, jos jokin asia on huonosti ➤ Aikuisen kanssa yhdessä toimiminen ja tekeminen: pelaaminen, leikkiminen, askartelu, muovailu ➤ Ulkoilu ➤ Hyvä ruoka ja herkut 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kaverin puuttuminen ➤ Leikin ulkopuolelle jääminen ➤ Kiusaaminen ➤ Tyhvät leikit ➤ Leikkien kesken jääminen ➤ Koti-ikävä ➤ Pitkä jakso kotona hoitajaksojen välillä ➤ Yöhoito ➤ Päiväunet ➤ Aikaisin hoitoon tuleminen ➤ Melu & ruuhka ➤ ”Sukkalukot” ➤ Aikuisten poissaolo
<p>Ilta- ja yöhoidossa korostui:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Arkisten asioiden jatkuvuus (tutut leikit, kaverit, aikuiset, ympäristö) ➤ Aikuisen hellä läsnäolo ja lohduttaminen ➤ Oma sänky ja unilelu ➤ Kotiinlähtö ➤ Herääminen aamulla 	<p>Ilta- ja yöhoidossa korostui:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vanhempien poissaolo, ei voi kömpiä kenenkään viereen ➤ Koti-ikävä ➤ Aikuinen ei huomaa lapsen pahaa oloa

7.2 Tutkimuksen toteutuksen arviointia

Lähtiessämme tutkimaan lasten kokemuksia vuorohoidon arjesta, pyrimme pitämään mieleemme avoimina ja minimoimaan ennakko-asenteemme ja – ajatuksemme vuorohoidoa kohtaan. Mielestämme tämän kannalta oli hyvä asia, että toisella meistä oli käytännön kokemusta vuorohoidon arjesta ja toisella ei. Kaksi erilaista lähtökoh- taamme vuorohoidosta täydensivät hyvin toisiaan ja vaikutti siihen, kuinka tutkimuk- seen asennoidimme. Kyrönlampi-Kylmänen varoittaakin tutkijaa päättämistä etu- käteen, mitä kokemuksia lapsi arjessa tuntee, sillä tällöin tutkija torjuu lapsen yrityk- set kertoa arjestaan. Hän korostaakin avoimen tilan merkitystä, missä aikuinen voi todella kuulla, mitä lapsella on sanottavaa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 150.)

Tutkijoina vahvuuksiamme oli se, että meillä on samanlainen arvopohja ja samankal- taiset ajatukset ja tavoitteet työn toteutuksen suhteen. Tämä näyttäytyi esimerkiksi siinä, että meillä oli samanlainen tyyli toteuttaa haastattelutilanteita. Tämän johdos- ta niistä saatu aineisto eteni yhtenäisten raamien puitteissa, eikä siitä ollut erotetta- vissa haastattelijan vaihtumista. Olimme myös joustavia, mikä oli olennaista vuoro- hoidon alati muuttuvassa arjessa. Olimme valmiita muuttamaan suunnitelmiamme ja aikataulumme sen mukaan, miten toteutus sopi parhaiten lapsiryhmien arkeen ja kulloiseenkin tilanteeseen. Koemme, että yhteistyö päiväkodin henkilökunnan kanssa toimi hyvin ja heidän roolinsa olikin olennainen lasten kannustamisessa haastatte- luun. Vuorohoidolle ominainen henkilöstön vaihtuvuus tosin asetti oman haasteensa haastatteluiden toteutukselle: usein mennessämme päiväkotiin, paikalla oli eri työn- tekijä kuin aiemmin, eikä tieto tulostamme ollut välttämättä aina kulkeutunut perille. Kaiken kaikkiaan koemme kuitenkin, että sopeuduimme vuorohoidon arkeen hyvin ja opimme konkreettisesti sen, kuinka tärkeitä taitoja luovuus ja hetkessä eläminen ovat vuoropäiväkodissa.

Tutkimuksen toteutuksen vahvuuksia oli haastattelun tueksi kehittälemämme kuva- materiaali, sillä se innosti hyvin lapset mukaan haastatteluun ja kannatteli lapsen

keskittymistä tilanteen alusta loppuun. Alkuperäinen idea valmiiden Pesäpuu ry:n Nallekorttien käytöstä vaihtui ideaan itse tehdystä materiaalista, sillä halusimme materiaalin tukevan mahdollisimman hyvin juuri kyseessä olevaa haastattelutilannetta ja – kohderyhmää. Esimerkiksi kuva-alustan erilliset ”päivä” ja ”yö” - kuvat helpottivat haastattelun teeman vaihtamista ilta- ja yöhoitoon. Kuvamateriaali teki haastattelusta myös enemmän leikkilisen tilanteen, jossa lapsi sai oman mielikuvituksensa mukaisesti rakentaa haluamansa kaltaisen päiväkotiympäristön. Käytimme kuvamateriaalia myös parihaastatteluissa piirtämisen ohessa, sillä piirtäminen haastattelun tukena ei toiminut niin hyvin kuin toivoimme. Piirtäminen ei herättänyt lasten mielenkiintoa samalla tavalla kuin kuvamateriaali, eivätkä kaikki lapset jaksaneet keskittyä siihen koko haastatteluaikaa. Koemmekin, että piirtämisen ja kuvamateriaalin yhdistäminen haastattelutilanteessa oli lapsille mieluisin toimintamuoto juttelumme oheen.

Ylipäättään näin jälkikäteen omaa työtään katsoo kovin kriittisesti ja pohtii, olisiko jotakin voinut tehdä toisin. Esimerkiksi aikataulun suunnittelemisen ja siinä pysyminen oli haastavaa, sillä emme osanneet arvioida, kuinka paljon aikaa tulisi varata prosessin eri vaiheisiin. Toisaalta tämä on ensimmäinen tutkimuksemme ja tietynlainen armollisuus itseä kohtaan on tärkeää muistaa. Tutkimusprosessi oli meille erittäin hyödyllinen ja antoisa oppimiskokemus, joka opetti meille moninaisten kokemusten myötä, mitä tutkimuksen tekeminen on ja mitä kaikkea se tutkijalta vaatii. Kaiken kaikkiaan koemme, että onnistuimme päätavoitteessamme, joka oli tuoda lapsen ääni kuuluviin. Mielestämme onnistuimme luomaan mukavan ja kiireettömän ilma- piirin lapselle kertoa omista ajatuksistaan ja toivomme, että lapset kokivat tulleen kohdatuksi arvokkaina oman elämänsä asiantuntijoina.

Emme halunneet lähteä tekemään kovin pitkälle meneviä tulkintoja lasten kertomasta, vaan pyrimme tuomaan lapsen kokemuksen esiin sellaisenaan. Tähän päädyimme nojaten Kirmaseen, jonka mukaan aikuisen ja lapsen asioiden tulkitseminen voi olla kovin erilaista. Aikuisen ajattelu on aikuiskeskeistä eli aikuinen ei välttämättä näe

aina asioita lapsen näkökulmasta. (Kirmanen 1999, 197–198.) Itsekin pysähdyimme pohtimaan tätä eräänlaista ”kuilua” lapsen ja aikuisen maailmojen välillä. Vaikka pyrimme haastatteluissamme pääsemään mahdollisimman lähelle lasta ja kaventamaan tätä kuilua, mielessämme heräsi kysymys: voiko aikuinen koskaan tavoittaa lapsen kokemusmaailmaa?

Jatkotutkimusideat

Tutkimusprosessin aikana ja sen jälkeen meillä heräsi ajatuksia ja ideoita siitä, kuinka olisimme voineet saada lasten kokemuksia vielä paremmin ja monipuolisemmin tutkittua. Toisaalta tutkimuksen mielekäs toteutus vaatii sen rajaamista, ja niinpä meille itsellemme syntyneet jatkotutkimusideat voivat innostaa tulevia tutkijoita tutkimaan lisää tätä tärkeää aihetta. Pohdimme esimerkiksi näin jälkepäin, että lasten tutkiminen kahteen kertaan olisi voinut tuottaa mielenkiintoisia tuloksia. Tällainen tutkimusasetelma olisi voinut paljastaa, mikä vaikutus eri haastatteluajankohdalla olisi ollut lasten vastauksiin; olisivatko ne olleet erilaisia ja millä tavoin. Myös lasten arjessa toimimisen havainnointi yhdistettynä haastatteluun olisi luultavasti antanut kokonaisvaltaisemman kuvan siitä, kuinka lasten kokemukset arjessa syntyvät.

Tutkimuksemme kohdejoukkona olivat 3-5-vuotiaat lapset. Esikouluikäiset lapset jäivät tutkimuksen ulkopuolelle, sillä koimme kolmen lapsiryhmän tuottavan liian suuren aineiston käsiteltäväksi aikataulumme puitteissa. Esikouluikäisten lasten kokemusten tutkiminen vuorohoidosta olisi mielestämme hyvä jatkotutkimusidea tutkimuksellemme. Eskarilaiset kykenisivät ikänsä puolesta tuottamaan kovin erilaista tietoa, kuin esimerkiksi kolmevuotias lapsi. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää myös, millaisena lapsi kokee esiopetukseen osallistumisen vuorohoidossa, esimerkiksi pitkien hoitojaksojen aikana.

Joissakin tutkimuksissa lasten tutkimisen lisäksi tietoa on kerätty heidät hyvin tuntevilta aikuisilta, kuten lasten vanhemmilta tai päiväkodin henkilökunnalta. Tämä on myös mielenkiintoinen tutkimusasettelu ja sitä voisi hyödyntää tulevissa tutkimuksis-

sa. Tämä ei ole tärkeää mielestämme tutkimuksen luotettavuuden lisäämisen kannalta, vaan olisi mielenkiintoista verrata lapsen ja aikuisen kokemusmaailmoja; mitä samankaltaisuuksia ja mitä eroavaisuuksia niistä on havaittavissa. Myös vuorohoidon tutkimuksen syventäminen ja kohdistaminen johonkin tiettyyn osa-alueeseen, kuten esimerkiksi vertaissuhteiden kehittymiseen, voisi tuottaa tärkeää ja spesifistä tietoa.

Olemme tuoneet työssämme esille ristiriidan vuorohoidon ja lapsilähtöisen pedagogiikan välillä. Lapsen osallisuus on pinnalla varhaiskasvatukseen liittyvässä keskustelussa, ja aiheesta on tehty monia tutkimuksia. Kuitenkin vuorohoidon näkökulma puuttuu tutkimuksista, vaikka lapsen osallisuuden toteutumisen arviointi on todella tärkeää kaikissa lasten toimintaympäristöissä. Aiheeseen tarvitaan siis tuoretta tutkimustietoa vuorohoidon kentältä – etenkin lasten kokemustietoa ja mielipiteitä korostaen.

7.3 Lopuksi

Tutkimuksemme tulokset on saatu haastattelemalla vain yhden päiväkodin lapsia ja kyseessä ovat juuri näiden lasten kokemukset tietyllä hetkellä. Näin ollen tuloksia ei voida suoraviivaisesti yhdistää koskemaan vuorohoitoa yleensä. Kohdejoukkomme oli kuitenkin suhteellisen suuri ja tuloksissa on monia yhtymäkohtia aiempiin tutkimuksiin vuorohoidosta. Tuloksia voi siis huomioida arkipäivän kasvatustyössä, ja toivomme, että tulokset siirtyvät mahdollisimman monen vuoropäiväkodin luettavaksi ja pohdittavaksi. Eri tutkimusten tuloksia voi ja kannattaa hyödyntää päivähoiton arjessa, sillä niiden avulla voidaan tähdätä kohti laadukkaampaa varhaiskasvatusta. Oleellisinta on kuitenkin selvittää aina senhetkisen lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen ajatuksia ja toiveita toiminnan luonteesta.

Rikas tutkimusaineistomme on oiva esimerkki siitä, kuinka paljon lapsilla on ajatuksia, kokemuksia ja toiveita jaettavanaan. Toivomme, että lasten osuus tutkimuksen

kohdejoukkona kasvaisi edelleen, ja että arjen kasvattajat ja tutkijat ryhtyisivät avoimin mielin kehittämään tapoja ja menetelmiä lasten kuulemiseen. Haluammekin opinnäytetyöllämme kannustaa kasvattajia yhä lapsia osallistavampaan kasvatuskulttuuriin, joka nivoutuisi osaksi jokapäiväistä kohtaamista lasten kanssa. Resurssit sekä vuoroahoitoarjen päätettäisyys asettavat haasteita, mutta loppujen lopuksi kyse on lapsen levollisesta kuulemisesta ja kohtaamisesta, ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Oleellisinta nykyisessä 24/7-yhteiskunnassamme on turvata lapselle ymmärrystä siitä, keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme. (Bardy 2002, 22.)

LÄHTEET

- Aarnos, E. 2010. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. 3. uud. & täyd. p. Juva: WS Bookwell Oy.
- Asetus lasten päivähoitosta. 16.3.1973/239. Viitattu 6.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Aula, M K. 2010. Mitä 24/7 -yhteiskunta tarkoittaa lasten kannalta? Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 6.9.2012.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/kirjoitukset/kirjoitus/-/view/1507536>
- Aula, M K. 2010. Lasten oikeudet ja osallisuus 24/7 yhteiskunnassa. Jyväskylän varhaiskasvatuspäivät. Puheenvuoro 4.11.2010.
- Bardy, M. 2002. Lapsuuden ehdot – ja markkinakuri: Kauppiasmoraali ei sovi huolenpitoon. Dialogi 6/2002, 22.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. 2. korj. & täyd. p. Juva: WS Bookwell Oy.
- Hannuniemi, T. 2011. Kurkistus lapsen arkeen vuorohoidossa. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Viitattu 15.6.2012.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28606/kurkistu.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2012. Opinnäytetyön sopimukset ja julkisuus. Kirje ammattikorkeakouluille 28.1.2004, Dnro 3/500/2004. Viitattu 17.7.2012.
<http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/opiskelunvaiheet/suorittaminen/opinnayte/opinnaytetyonsopimuksetjajulkisuus>

Jyväskylän vuorohoidon linjaukset. 2011. Jyväskylän kaupunki, Lasten päivähoitopalvelut. Viitattu 28.6.2012.

http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskyla_wwwstructure/45179_vuorohoidon_linjaukset_20110101pdf.pdf

Kaiponen, S. 2005. Ympäri vuorokautisen päiväkodin arki: tapaustutkimus päiväkirjojen kuvailemana. Pro-gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 15.8.2012.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18200/URN_NBN_fi_jyu-2006184.pdf?sequence=1

Kalliala, M. 2003. Korvaamaton leikki. Teoksessa Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Toim. J. Sinkkonen. Vantaa: Dark Oy.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Yliopistopaino.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) 2001. Lasten tietoyhteiskunta. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kettunen, I. 2012. Lapset mukaan päiväkotien suunnitteluun. Lastentarha 2/12.

Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen ja M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito – Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Komi, T. 2012. Kohti uutta varhaiskasvatustilaa. Lastentarha 2/2012, 16–18.

Korhonen, T. 2010. Lapsen hyvinvointi ja haasteet vuorohoidossa. Jyväskylän Varhaiskasvatuspäivät. Puheenvuoro 4.11.2010.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana –Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kääriäinen, P. 2005. Niitä lapsia tulee ja niitä lähtee, niitä tulee ja niitä lähtee - Vuorohoidon laatu lasten kokemana. Pro-gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 15.8.2012.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18198/URN_NBN_fi_jyu-2005303.pdf?sequence=1

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. Viitattu 6.9.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lapsiasiavaltuutettu. 2012. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 5.9.2012.

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=388330387e7ee5631bf3dc47cc48

Lapsiasiavaltuutettu. 2012. Lapsiasiavaltuutetun vuoden 2012 viestit päättäjille. Viitattu 5.9.2012.

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=52454&name=DLFE-19406.pdf

Lasten päivähoito 2010 – Kuntakyselyn osaraportti. 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.6.2012.

<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Sosiaalipalvelut/lastenpaivahoito.htm>

Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 taloudessa. 2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Viitattu 9.7.2012.

<http://www.jamk.fi/tutkimus/projekteja/perheet24>

Liimola, A. 2012. Varhaiskasvatuslain valmistelu aloitettava. Lastentarha 2/2012, 5.

Lindblom-Yläne, S., Niemelä, R., Päivänsalo T-M. & Tynjälä, P. 2005. PS Lukion Psykologia 2. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään – Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 3.p. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Munter, H. & Siren-Tiusanen, H. 1999. Osallistuva kvalitatiivinen lähestymistapa kolme vuotta nuorempien lasten päivähoiton tutkimisessa. Teoksessa Varhaiskasva-

tuksen tutkimusmenetelmiä. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niirani ja M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ojala, N. & Poikola, S. 2010. Lasten kokemuksia ystävyydestä Lassin vuoropäiväkodissa. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 13.9.2012.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21502/Ojala_Ninni.pdf?sequence=1

Ollanketo, T. 2012. Day and night care in Finland. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Work, family and childcare in a 24h economy - seminaari 28.3.2012.

Palviainen, T. 2007. Karuselli pyörii, lapset siinä hyörii – Tutkimus vuorohoidon arjesta henkilöstön näkökulmasta tarkasteltuna. Pro-gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Viitattu 18.6.2012.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18211/URN_NBN_fi_jyu-2007587.pdf?sequence=1

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Lapsen haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa Lasten tietoyhteiskunta. Toim. M. Kangassalo ja J. Suoranta. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Ritmala, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R., Vilén, M. 2010. Lapsen aika. Helsinki: WSOYpro Oy.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niirani ja M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Pesästä Lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Toim. J. Sinkkonen. Vantaa: Dark Oy.

Salo, S. 2012. Emotionaalisen saatavillaolon lisääminen päivähoidossa. Teoksessa Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Toim. K. Kanninen ja A. Sigfrids. Juva: Bookwell Oy.

Seretin, L. 2012. Lapsiväestöä uhkaa rakenteellinen välinpitämättömyys. Lastentarha 2/2012, 24-25.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 28.8.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Syrjäläinen, Eronen, A. & Värri, V-A. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. 2. p. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tammelin, M. 2012. Summing up: Finnish, Dutch and British families in the EU/international context. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Work, family and childcare in a 24h economy - seminaari 28.3.2012.

Tammelin, M. & Oinas, T. 2012. Case Finland. Working time practices in Finland. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Work, family and childcare in a 24h economy - seminaari 28.3.2012.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uud. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim E. Hujala ja L. Turja. Juva: Bookwell Oy.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta – esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001:2.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. 2. tark.p. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Urpilainen, A. 2012. Lapsi vuorohoidossa – Perheiden kokemuksia vuorohoidosta ja lapsen temperamentista ryhmäperhepäivähoidossa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos. Viitattu 14.9.2012.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37812/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201205111639.pdf?sequence=1>

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Väisänen, T. 2003. Aamusta iltaan ja yötä myöten – Lapsen arki vuorohoidossa. Pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 25.8.2012.
www.verve.fi/Link.aspx?id=1020396

Öhman, K. 2004. Vuoropäivähoito on aikataulujen palapeliä. Dialogi 5/2004, 20.

LIITTEET

LIITE 1. Lupa vanhemmilta / huoltajilta

Hei lapsen vanhempi/huoltaja!

Olen Piia Manninen yliopistonopettaja, KM, LTO Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitokselta. Teen tutkimusta vuorohoidossa olevien lasten kokemasta sosioemotionaaliseen hyvinvoinnista. Kerään lasten kuvitteellisia tarinoita arjen vuorovaikutustilanteista ja niiden ratkaisemiseen liittyvistä asioista. Tutkimus on osa väitöskirjatutkimustani, jossa kiinnostuksen kohteena ovat lasten omat ajatukset arjestaan. Kerään aineistoa kahdelta eri viiteryhmittä; vuorohoidossa olevilta lapsilta ja itsesäätelytaidoissaan ohjausta saavilta lapsilta.

Teen tiivistä yhteistyötä kahden Jyväskylän Ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomiopiskelijan Anniina Norolan ja Janika Taipaluksen kanssa. Heidän opinnäytetyön otsikko on Vuorohoito lapsen kokemana. Molemmat tutkimukset liittyvät Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen "Perheen arki ja lapsen sosioemotionaalinen hyvinvointi 24/7-arjessa". Opinnäytetöissä kerättäviä tutkimusaineistoja käytetään myös tämän laajemman hankkeen tutkimustarkoituksissa. Mannisen väitöskirjatyön arvioidaan valmistuvan vuonna 2016 ja Norolan ja Taipaluksen opinnäytetyö vuoden 2012 aikana.

Vuorohoidon tarve on lisääntynyt viime vuosien aikana päivähoitopalveluissa. Suomalaista vuorohoitoa on tutkittu vähän ja erityisen vähän on hankittu tietoa lapsilta itseltään. Tutkimuksillamme pyrimme lisäämään tietoa lapsen kokemasta sosioemotionaaliseen hyvinvoinnista vuorohoidossa ja kehittämään menetelmä, jonka avulla lapsen kuuleminen voisi toteutua paremmin päiväkodin arjessa. Laajempaan tavoitteena onkin kehittää varhaiskasvatuksen käytäntöjä ja laatua sekä edistää lasten osallisuutta ja hyvinvointia.

Tutkimuksen aluksi haluamme tutustua lapsiin ja heidän arkeensa vuoropäiväkodissa. Tutustuminen tapahtuu havainnoimalla (Manninen) ja toimintatuokioita ohjaamalla (Norola ja Taipalus). Varsinainen tutkimusaineisto kerätään näin:

Norolan ja Taipaluksen opinnäytetyö: Lapsia pyydetään piirtämään hoitopäivästään, jonka jälkeen lapset saavat kertoa piirustuksestaan. Keskustelunaiheita syvennetään yhdessä aikuisen kanssa teemahaastattelun tavoin. Haastattelut nauhoitetaan.

Mannisen väitöstutkimus: Lapsi osallistuu Tarinataikuriuokiolle, jossa hän kertoo tarinan valitsemastaan arjen vuorovaikutustilannetta kuvaavasta kuvasta. Tarinankertomisen jälkeen lapsi saa leikkiä tarinan yhdessä aikuisen kanssa leikkivälineiden avulla. Lapsi voi osallistua useammalle Tarinataikuriuokiolle. Tuokiot videokuvataan.

Myös lapselta itseltään kysytään lupa halukkuudesta osallistua tutkimukseen. Tutkimukseen osallistumisen voi myös peruuttaa milloin vain niin halutessanne. Useasta tutkijasta koostuvan tutkimusryhmän hankkeessa noudatetaan erityistä huolellisuutta alkuperäisaineistojen käsittelyssä ja tallennuksessa. Tutkimuksen teossa esille tulevat tiedot ovat ehdottoman luottamuksellisia, ja tutkimusaineistossa kaikki henkilötiedot muutetaan tutkimuskoodeiksi. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita eikä raportoinnissa yksittäisen lapsen henkilöllisyys tule esille. Nauhoitteet sekä videotallenteet ovat vain hankkeen tutkijoiden käytössä vuoden 2016 loppuun, jonka jälkeen alkuperäiset aineistot tuhoetaan asianmukaisesti.

Jos teille heräsi jotakin kysyttävää tutkimukseemme liittyen, vastaamme kysymyksiinne mielellämme.

Ystävällisin terveisin ja yhteistyöstä kiittäen,

Piia Manninen

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

Anniina Norola

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

Janika Taipalus

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

Suostumus lapsen tutkimukseen osallistumisesta:

Pyydämme teiltä vanhempi/hooltaja lupaa lapsenne osallistumisesta tutkimukseemme.

Tutkimuksen myötä saamme todella mielenkiintoisen mahdollisuuden hyödyntää vuorohoidon tärkeiden asiantuntijoiden, lasten, kokemuksia ja näkemyksiä. Jokaisen tutkimukseen liittyvän aineistonkeruuhetken alussa kysymme suostumusta myös lapseltanne, sillä haluamme korostaa lapsen osallisuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa.

Pyydämme, että palautatte tämän lupapaperin XXXXXX päiväkotiin perjantaihin 20.1.2012 mennessä.

Lapsen nimi: _____

Lapseni saa osallistua tutkimukseen (rasti ruutuun)

KYLLÄ EI

, jotka liittyvät Piia Mannisen väitöskirjatutkimukseen sekä

Anniina Norolan ja Janika Taipaluksen opinnäytetyötutkimukseen

Huoltajan allekirjoitus

Nimenselvennys

KIITOS!

LIITE 2. Tutkijoiden esittely päiväkodin ilmoitustauluille

Hei lapsen vanhempi/huoltaja!

Olen Piia Manninen yliopistonopettaja, KM, LTO Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksesta. Teen tutkimusta vuorohoidossa olevien lasten kokemasta sosioemotionaalisesta hyvinvoinnista. Kerään lasten kuvitteellisia tarinoita arjen vuorovaikutustilanteista ja niiden ratkaisemiseen liittyvistä asioista. Tutkimus on osa väitöskirjatutkimustani, jossa kiinnostuksen kohteena ovat lasten omat ajatukset arjestaan.

Olemme Jyväskylän Ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Anniina Norola ja Janika Taipalus. Teemme opinnäytetyötä, jonka otsikko on Vuorohoito lapsen kokemana.

Molemmat tutkimukset liittyvät Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen "Perheen arki ja lapsen sosioemotionaalinen hyvinvointi 24/7-arjessa".

Varsinaisen tutkimusaineistomme keräämme keväällä, mutta talven mittaan olemme tutustumassa niin päiväkotiin ja sen toimintaan kuin päiväkodin lapsiin ja henkilökuntaan. Tammikuussa pyydämme teiltä vanhemmat/huoltajat suostumustanne lapsenne osallistumisesta varsinaiseen tutkimukseen. Alla kuvaus kevään aikana toteutuvasta tutkimuksesta:

Norolan ja Taipaluksen opinnäytetyö: Lapsia haastatellaan keskustelunomaisesti käyttäen tukena kehittelemäämme kuvamateriaalia sekä piirtämistä. Haastattelut toteutetaan vuorohoidon arjesta nousseiden teemojen pohjalta. Haastattelut toteutetaan yksilö- ja parihaastatteluiluina, ja ne nauhoitetaan.

Mannisen väitöstutkimus: Lapsi saa osallistua Tarinataikurituokiolle, jossa hän kertoo tarinan valitsemastaan arjen vuorovaikutustilannetta kuvaavasta kuvasta. Tarinankertomisen jälkeen lapsi saa leikkiä tarinan yhdessä aikuisen kanssa leikkivälineiden avulla. Lapsi voi osallistua useammalle Tarinataikurituokiolle. Tuokiot videokuvataan.

Ystävällisin terveisin ja yhteistyöstä kiittäen,

Piia Manninen

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

Anniina Norola

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

Janika Taipalus

puh. XXX-XXXXXX

e-mail: XXXXXXXX

LIITE 3. Teemahaastattelun runko

ALOITETAAN HAASTATELU TEEMALLA TULO JA LÄHTÖTILANTEET:

- MILLÄ MIELIN OLET TULLUT TÄNÄÄN PÄIVÄKOTIIN? VALITSE ITSEÄSI KUVASTAVA HAHMO
- JATKOKYSYMYKSIÄ EDELLISEEN; MIKSI SINUSTA TUNTOU SILTÄ?
- ONKO SINUSTA JOSKUS TUNTUNUT IKÄVÄLTÄ TULLA PÄIVÄKOTIIN?
- OLETKO JOSKUS IKÄVÖINNYT KOTIIN, KUN OLET OLLUT PÄIVÄKODISSA?
- KUKA SINUT YLEENSÄ VIE PÄIVÄKOTIIN JA HAKEE PÄIVÄKODISTA?
- KERRO, MILTÄ SINUSTA TUNTOU, KUN SINUA TULLAAN HAKEMAAN KOTIIN (leikin kesken jääminen)

JATKETAAN TEEMALLA PÄIVÄKODIN ARKI VERTAISRYHMÄN KANSSA:

- KEIDEN KANSSA SINÄ LEIKIT PÄIVÄKODISSA?
- MITÄ TEETTE MIELUITEN YHDESSÄ? MITKÄ OVAT LEMPI LEIKIT?
- KERRO MILTÄ SINUSTA TUNTOU, JOS PARHAIMMAT KAVERIT EIVÄT OLEKAAN PÄIVÄKODISSA?
- JATKOKYSYMYYS -> KENEN KANSSA SINÄ SITTEN LEIKIT?
- MILTÄ SINUSTA TUNTOU, JOS ET PÄÄSE MUKAAN LEIKKIIN?
- ONKO SINUN RYHMÄÄSI TULLUT JOSKUS UUSI LAPSI, JOTA ET OLE TUNTENUT? KERRO MILTÄ SE TUNTOU?
- ONKO SINUSTA MUKAVAMPAA, ETTÄ RYHMÄSSÄSI ON PALJON VAI VÄHÄN LAPSIA? -> KERRO MIKSI

JATKETAAN TEEMALLA PÄIVÄKODIN ARKI AIKUISTEN KANSSA:

- KEITÄ AIKUISIA SINUN OMASSA LAPSIRYHMÄSSÄ / PÄIVÄKODISSA ON?
- MITÄ AIKUISET TEKEVÄT MIELESTÄSI PÄIVÄKODISSA?
- MITÄ SINÄ TYKKÄÄT TEHDÄ AIKUISTEN KANSSA PÄIVÄKODISSA?
- MITÄ SINÄ TYKKÄÄT TEHDÄ ÄIDIN / ISÄN KANSSA KOTONA -> mikä on siinä on erilaista vrt. päiväkodin aikuiset
- MITÄ PÄIVÄKODIN AIKUISET TEKEVÄT, JOS SINULLA ON PAHA MIELI?

JATKETAAN TEEMALLA ILTA JA YÖ PÄIVÄKODISSA:

- TULETKO JOSKUS VASTA ILLALLA HOITOON? -> MILTÄ SE TUNTUU?
- MITÄ PÄIVÄKODISSA TEHDÄÄN ILLALLA -> KATSOTTEKO PIKKUKAKKOSTA JNE?
- OLETKO OLLUT PÄIVÄKODISSA JOSKUS YÖTÄ? ONKO SE OLLUT MUKAVAA / IKÄVÄÄ?
- MITÄ TEETTE PÄIVÄKODISSA ENNEN NUKKUMAAN MENOA? -> HAMMASPESU, YÖVAATTEIDEN VAIHTO
- ONKO SINULLA PÄIVÄKODISSA OMA SÄNKY, ENTÄ UNIKAVERI?
- ONKO SIINÄ JOTAIN ERILAISTA, KUN MENET NUKKUMAAN PÄIVÄKODISSA KUIN OMAAN SÄNKYYN KOTONA?

JATKETAAN TEEMALLA KIVAT TILANTEET JA ASIAT PÄIVÄKODISSA:

- MIKÄ SINUT SAA HYVÄLLE MIELELLE OLLESSASI PÄIVÄKODISSA?
- KERRO JOKIN MUKAVA HETKI TAI ASIA PÄIVÄKODISSA? (mukava leikki, kaveri, lelu)
- MIKÄ PÄIVÄKODISSA ON KAIKKEIN PARASTA?

JATKETAAN TEEMALLA IKÄVÄT TILANTEET JA ASIAT PÄIVÄKODISSA:

- MIKÄ SAA SINUT PAHALLE MIELELLE OLLESSASI PÄIVÄKODISSA?
- ONKO SINULLE SATTUNUT JOTAKIN KURJAA / IKÄVÄÄ PÄIVÄKODISSA? -> KERRO TILANTEESTA
- ONKO JOTAKIN, MISTÄ ET PIDÄ PÄIVÄKODISSA?

JATKETAAN TEEMALLA UNELMIEN PÄIVÄ PÄIVÄKODISSA:

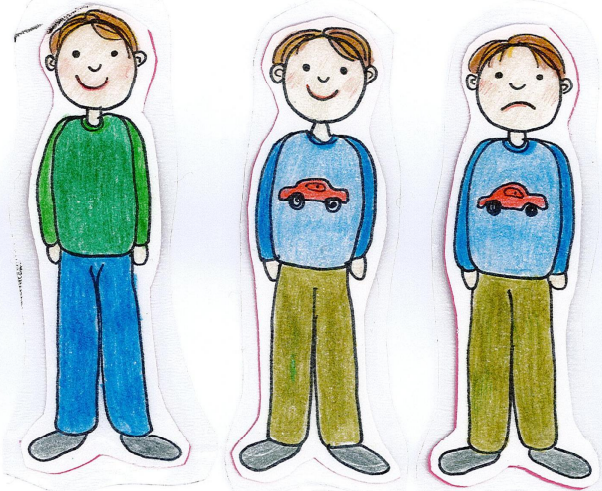
TÄHÄN TEEMAAN LAPSI SAA ITSE RAKENTAA KUVISTA MIELUISAN TOIVEPÄIVÄKODIN

- KERRO, MINKÄLAINEN OLISI UNELMIEN PÄIVÄ PÄIVÄKODISSA -> MITÄ PÄIVÄKODISSA TEHTÄISIIN, MITÄ LELUJA OLISI, MITÄ AIKUISET TEKISIVÄT TEIDÄN LASTEN KANSSA JNE.

LIITE 4. Kuvamateriaali haastattelun tukena

Vanhemmat ja päiväkodin aikuiset

Kaverit ja lapsi itse iloisena / surullisena

LIITE 5. Yksilöhaastattelussa käytetty kuvamateriaali

LIITE 6. Kahden lapsen tuotokset parihaastattelussa

LIITE 7. Valokuvia haastattelu ympäristöstä